

**EPOCA ROMANĂ TÂRZIE ȘI
CRONOLOGIA ATACURILOR TRANSDANUBIENE.
ANALIZA COMPONENTELOR ETNICE ȘI GEOGRAFICE
(partea întâi, de la 469 la 565)**

Eugen S. Teodor

Introducere

Autorul are a explica, de la început, intruziunea sa într-un domeniu – critica izvoarelor istorice – aflat dincolo de limitele competenței sale reale; evident, ar fi fost de preferat să nu fie necesar, dar preocuparea istoricilor și filologilor pentru mărturiile cronicarilor antici pare să se fi stins după publicarea pasajelor din *Fontes*. Probabil lipsește provocarea. Oricum, un arheolog găsește suficiente motive pentru a *trece linia*, cu orice risc. Pe măsură ce trec anii, contrastul între ceea ce sugerează izvoarele vechi, descriind evenimentele de la Dunăre, și ceea ce arheologia a putut evidenția, în peste jumătate de secol de cercetări, crește continuu, invers proporțional cu speranța că noi descoperiri vor face lucrurile mai clare. Nu am să intru aici în substanța problemei, fiindcă arheologii în general o știu, iar interesul celorlalți în materie este probabil destul de scăzut.

Scopurile acestei lucrări sunt destul de exacte: în primul rând se va face o nouă lectură a textelor de referință pentru mișcările de populație la Dunărea de Jos și Dunărea de Mijloc, dinspre finalul secolului al V-lea până la începutul veacului al VII-lea, comentându-se tot ce ar putea fi interesant pentru identificarea populațiilor amintite de texte, cât și pentru ipotetica lor poziționare geografică și consistența lor demografică; scopul final, „lucrative”, este stabilirea unei „expectații arheologice”, respectiv din ce moment anume *ar fi posibil să identificăm urme materiale ale unor populații în migrație* și aproximativ în ce areale.

Datorită dimensiunilor considerabile ale materialului, studiul va fi publicat probabil în trei secvențe: aici evenimentele de la 469 la 565, într-o etapă imediat următoare evenimentele de la 565 la 626, pentru a încheia cu un material concluziv. Pentru ușurință, evenimentele comentate sunt ordonate cronologic. Cronologia absolută a evenimentelor este însă un scop secundar al acestei dezbateri, motiv pentru care nu ne vom antrena în numeroasele polemici prilejuite de datare. Sunt incluse și momente istorice importante (de exemplu ocuparea orașului Sirmium de către gepizi, la 473), chiar fără texte comentate, pentru evidențierea contextului politico-militar general.

Nu-mi fac iluzii că aceste comentarii ar fi neamendabile, în special sub raport filologic. Problema principală nu este însă să avem dreptate, ci să progresăm, iar erorile provocatoare pot fi stimulul necesar.

ANUL 469. Marc. Comes, Cron. 469: "*În timpul consulatului lui Zeno și Marcianus (...) a fost adus la Constantinopol capul lui Degezic, fiul lui Attila, regele hunilor*".

Degezic invadase de mai multe ori Thracia, până a fost ucis în luptă¹. Hunii sunt deschizători de drumuri pentru invadatorii nord-dunăreni, așa cum vor fi avarii, un secol mai târziu. Sub numele de huni vor apare, însă, în perioada următoare, triburile cutrigure și cele înrudite.

Un atac asupra Thraciei, fără altă mențiune sau indiciu, presupune o bază de plecare la nordul Dunării de Jos.

ANUL 473. Gepizii își extind teritoriul către sud și ocupă Sirmium, care devine capitala regatului².

ANUL 493. Marc. Comes, Cron., 493: "*Comandantul Iulianus s-a luptat și a murit în Thracia, fiind străpuns de o armă scitică în timpul unei ciocniri din timpul nopții*".

Este vorba despre bulgari, care încep acum șirul de invazii în Peninsula Balcanică³.

ANUL 499. Marc. Comes, Cron., 499: "*Aristus, comandantul armatei din Illyria, a plecat cu 15000 de ostași și cu 520 de care, încărcate cu armele necesare pentru război, să se lupte împotriva bulgarilor care devastau Thracia. Lupta s-a dat lângă râul Tzurta, unde au fost uciși peste 4000 de ostași ai noștri, pe când fugeau...*"

Râul Tzurta nu este identificat (lângă fortăreața Tzurulum, în provincia Europa?).

După cum știm, fiecare dioceză are un comandament militar propriu, având în subordine trupe palatine. În mai multe împrejurări, însă, armata thracică pare mai mult sau mai puțin inexistentă. Grosul trupelor de manevră ale romanilor pare a fi fost rezident în Illyria, dioceză mult mai vulnerabilă decât Thracia, cea păzită de Dunărea inferioară. Illyria avea și o vecinătate care se dovedise în repetate rânduri foarte periculoasă – am numit ostrogoții, care stăpâneau nu numai Italia, dar și vestul Peninsulei Balcanice, direcție din care nu exista o opreliște naturală. Acest fapt debilizază însă defensiva thracică, iar armata illyrică va fi obligată la numeroase intervenții spre răsărit, în următoarele decenii. Atacurile nord-dunărene,

¹ FHDR II, p. 363, nota 21(VI. Iliescu). V. și Chronicon Paschale I, 587 (FHDR II, p. 587)

² Teodor D. 1995, p. 311.

³ FHDR II, p. 363, nota 25 (VI. Iliescu)

considerate multă vreme ca nepunând probleme vitale, vor produce însă multe pagube. O reaşezare a dispozitivului strategic roman s-a produs numai după încheierea războaielor gotice (555), perioadă în care se încheia și reconstrucția *limes*-ului Dunării⁴. Sporadic însă armata thracică este amintită și în prima jumătate a secolului, de exemplu în 518, sau între 530-533.

ANUL 502. Marc. Comes, Cron. 502: "*Ca de obicei [!] neamul bulgarilor a devastat din nou Thracia, care fusese adesea prădată fără ca nici un ostaș roman să se opună*"

Theoph. Conf., p.143, 26-27 De Boor: "*Tot în anul acesta năvăliră în Illyria și în Thracia așa-zișii bulgari și se retraseră înainte de a fi cunoscuți mai de aproape*"

Este interesantă diferența de relatare, la Marcellinus Comes, comparativ cu anul 499: expresia "fusese adesea prădată fără ca ..." este desigur retorică, fiind contrazisă de propriile relatări; pasajul ar trebui citit *de această dată nu s-a opus nimeni*, respectiv nu a avut cine. În același an reîncepuse războiul cu persanii – după o lungă perioadă de pace, începută în 422 – iar armata illyrică trecuse probabil Bosforul. Nu este exclus ca raidurile bulgare să fi fost mai numeroase decât cele relatate - probabil raiduri de jaf de mică anvergură, pentru care nu s-a considerat necesară dislocarea trupei de manevră.

Varianta lui Theophanes Confessor introduce un termen nou, succesiunea Illyria > Thracia sugerând că invazia a debutat de la Dunărea Mijlocie. Această relatare, produsă la două secole și jumătate de la evenimente nu are însă aceeași greutate cu mărturia contemporană a lui M. Comes. În plus, evenimente anterioare sugerează aceeași bază de atac: Dunărea de Jos.

Cronica lui Cassiodorus - o altă sursă contemporană evenimentelor - pare însă să confirme apariția bulgarilor la Dunărea Mijlocie (v. infra, anul 504)

Comentariul *...se retraseră înainte de a fi cunoscuți mai de aproape* sugerează atât lipsa unei lupte propriu-zise (confirmând pe M. Comes), dar și amplexarea redusă a invaziei, cel puțin în timp.

ANUL 504: Cass., Cronica 1343: "*...prin vitejiile stăpânului și regelui nostru Theoderic au fost învinși bulgarii și Italia (= ostrogoții) a recăpătat orașul Sirmium*" (de la gepizi)⁵

Evenimentele relatate de Cassiodorus demonstrează două lucruri: în primul rând că în timpul războiului cu perșii romanii deveniseră spectatori la evenimentele de la Dunărea Mijlocie; în al doilea rând se confirmă apariția bulgarilor la Dunărea de mijloc (e greu de crezut că Theoderic avea interese în Câmpia Română sau mai departe). Problema este de ce se vorbește despre bulgari, când e cunoscută rivalitatea ostrogoților cu gepizii pentru stăpânirea orașului. Nu este de exclus o

⁴ Curta 2001

⁵ Popović 1994; FHDR II, (VI. Iliescu & H. Mihăescu).

alianță gepido-bulgară (nume în spatele căruia ar trebui să se afle cutrigurii), victoria fiind obținută în fața celor din urmă.

ANUL 505: Marc. Comes, Cron. 505: "...*Sabinianus (...) comandant al armatei din Illyria, fiind trimis împotriva getului (= gepidului) Mundo, a strâns forțe armate. Ducând cu el 10000 de soldați aleși (= confederați bulgari)⁶ și care cu arme și hrană a pornit la luptă. Pierzând în bătălia de la Horreum Margi mulți soldați - unii dintre ei înecați în râul Margus (= Morava) și carele pe deasupra, el s-a refugiat cu puțini oameni în cetățuia numită Nato*"

Armata de Illyria reappare în luptă, improvizată din federați bulgari, intrați sub stindardul adversarilor lui Theoderic. Prezența bulgarilor la Dunărea mijlocie este confirmată. Foarte probabil triburile bulgare au pătruns pe dreapta Dunării mijlocii (la stânga Dunării fiind teritoriu gepid).

ANUL 510: Învinși de longobarzi și izgoniți din teritoriile de baștină, o parte a herulilor sunt colonizați (512) pe Sava (Procop., De Bello..., VI, 15, 1), unde sunt întâlniți în deceniile următoare.

ANII 513-517. Malalas, Chronogr. XVI: "*În timpul domniei acestui împărat (= Anastasios) a ajuns tiran Vitalianus Tracul, pretextând că vrea să răzbune pe episcopii exilați. A ocupat Thracia, Scythia și Moesia până la Odessos și Anchialos, având de partea sa o armată numeroasă de huni și de bulgari. Împăratul a trimis (împotriva lui) pe Hypatios, comandantul armatei din Thracia...(...) Acolo s-a dat lupta navală (...) și au fost cuprinse de foc toate corăbiile tiranului Vitalianus și s-au scufundat în adâncul apei împreună cu ostașii goți, huni și sciți care veniseră cu el...*"

Răscoala lui Vitalian. Nu vom intra aici în detaliile stufoase și confuze⁷ ale unui război civil îndelungat. Important, în contextul acestui studiu, este faptul că conflictul a antrenat câteva populații alogene, atât federați romani cât și nord-dunăreni. Malalas face distincție clară între huni (termen folosit uneori generic, pentru a defini o populație nord-dunăreană) și bulgari. Dacă primii sunt veniți de la nordul Dunării - chemați probabil de Vitalian, cei din urmă sunt federați romani⁸, fără a se exclude o prezență suplimentară din *Barbaricum*.

În pasajul bătăliei navale sunt amintiți, de partea răsculaților, goți (italieni?), din nou huni (?) și sciti; aceștia din urmă ar putea fi echipaje din porturile Scythiei Minor, dar și un nume generic pentru alte populații nord-pontice. Această pestriță asociere de nații - din care să notăm lipsa explicită a rebelilor

⁶ FHDR II, p. 363, nota 28 (VI. Iliescu).

⁷ Marc. Comes, Cronica 514.3; Ioannes Malalas, Cronografia, XVI; Euagrios Scholasticul, Istoria ec., III, 43; Theoph. Conf., p.157, 11-23 De Boor (anul 513) și p. 160, 13-32 (anul 514)

⁸ FHDR II, p. 363, nota 32 (VI. Iliescu): Vitalian era *comes foederatorum* al unităților de bulgari.

ortodocși, care însă nu aveau cum lipsi din armata lui Vitalian - explică numărul aparent exagerat de mare pe care îl estima Marcellinus Comes (Cron. 514) pentru oastea răsculată, respectiv 60000 de soldați.

Indiferent care au fost motivațiile lui Vitalian, un lucru este cert: nici o populație din Barbaricum nu pare să fi ratat ocazia unui jaf organizat în dioceza Thraciei. Pe același fond al "răscoalei lui Vitalian" - dar pare-se independent de aceasta - se produce prima invazie slavă.

ANUL 517. Marc. Comes, Cronica 517: "Atunci au fost devastate cele două Macedonii și Thessalia, iar călăreți geți au ajuns, prădând, până la Thermopyle și în vechiul Epir"

VI. Iliescu⁹ consideră că este vorba despre bulgari sau slavi. Dan Teodor¹⁰ notează că aceasta este prima invazie slavo-cutrigură, ceea ce este cam același lucru.

Etonimul *get* este adeseori folosit în epocă - nu numai de către Iordanes - pentru a denumi o populație din *barbaricum*, mai exact de origine nord-dunăreană. Autorii mai vechi foloseau în același scop termenul *scit*¹¹, cu nuanța *călăreț de stepă, nord-pontic*. Autorii din prima jumătate a secolului al VI angajează pentru același conținut termenul *hun*. Am putea încerca, cu titlu ipotetic, să considerăm că *geții*, ca la Iordanes¹², ar însemna războinici germanici, în timp ce *huni* ar fi rezervat pentru a defini o populație nomadă incertă.

Textul lui Marcellinus Comes convine unei asemeni ipoteze. Succesiunea *cele două Macedonii > Thessalia* este nefirească pentru o invazie care debutează la

⁹ FHDR II, p. 367, nota 51.

¹⁰ Teodor D. 1995, p. 294-325 (passim), cu mențiunea că datează evenimentele în 515.

¹¹ Accidental, denominativul *scit* apare și autorii târzii, cu același înțeles (Strategikon XI, 2: "Cum să ne rânduiim în luptă împotriva sciților, adică avarilor, turcilor și celorlalte neamuri hunice cu același trai ca dâșii?"; Theoph. Sim. I, 8: "...Un scit cu numele Bokolabras (...) avu o legătură cu una dintre femeile kaganului (...). Temându-se ca nu cumva nelegiuirea să-i fie aflată (...) convinse pe șapte dintre gepizii de sub supunerea sa și fugi la neamul de baștină. Acești huni, care locuiesc în răsărit, sunt vecini cu perșii...". Bokolabras ar trebui să fie alan, aparținând deci unei populații nomade de stepă. Greu de înțeles nota lui H. Mihăescu (FHDR II, p. 553): "(sciți) Adică toate celelalte neamuri migratoare dar sedentare (sic - n.n.) (germani și slavi - nota lui H.M.) de la nordul Dunării, în opoziție cu migratorii nomazi..."

¹² Iordanes este departe de a fi singurul care face echivalarea geți-goți (gepizi). Este vorba despre o tradiție care începe cu cel puțin un secol jumate mai devreme, fără îndoială în legătură cu viețuirea goților pe vechea vatră getică. A se vedea și: Orosius, Hist. ad. pag., I, 16, 2; Philostorgios, Ist. Bis. II.5; Ioannes Lydos, Despre luni, IV, 132; Isidor, Etimologii, IX, 2, 89. Procopius este chiar foarte explicit: "Neamurile gotice erau și sunt și astăzi multe la număr și deosebite unele de altele, dar, dintre toate, cele mai mari și mai vrednice de luat în seamă sunt goții, vandalii, vizigoții și gepizii. Altădată li se spunea sarmați și melanhleni, iar unii îi numeau neamuri gotice" (De Bello..., III, 2, 2).

Dunărea de Jos. Succesiunea *Macedonia Secunda - Macedonia Prima* reprezintă însă drumul cel mai scurt între bazinul Dunării Mijlocii și Thessalia, pe culoarul Morava-Vardar. Pare mult mai probabil că gepizii sunt cei care s-au avântat în defileele montane, decât nomazii cutriguri. Cât despre slavi - ei sunt luptători pedestri¹³.

ANUL 518. Procop., De Bello...., VII, 40, 5-6: “5... Când Iustin¹⁴, unchiul lui Germanus, se suise pe tron (= 518), anții, care locuiesc aproape de sclavini, trecuseră Istrul cu oaste multă și cotropiseră teritoriul roman. 6. Nu cu mult înainte împăratul făcuse pe Germanus comandantul armatei din întreaga Thracie. Acolo se încăierase cu oștile dușmane, le biruise în luptă și le măcelărise aproape pe toate”

Este prima apariție cunoscută a anților la Dunăre.

De remarcat că se vorbește din nou despre o armată thracică. Este cât se poate de plauzibil că, datorită evenimentelor provocate de Vitalian, de-a lungul coastei pontice, grosul trupelor de manevră “europene” - vorbind aici, precum anticiei, de Balcani - a fost adus în apropierea răsculaților. Aceasta ar explica ușurința cu care au pătruns gepizii, un an mai devreme, până în Grecia centrală, fără a întâlni o rezistență notabilă.

ANUL 526. Profitând de moartea lui Theoderic, gepizii reocupă Sirmium¹⁵. Pentru scurtă vreme, însă. Nouă ani mai târziu bizantinii aveau s-o recucerească, tot de la ostrogoți.

ANUL 527. Începutul lungii domnii a lui Justinian.

ANUL 528. Creștinarea herulilor. Noi colonizări la sud de Sava și în jurul cetății Singidunum

ANUL 528. Malalas, XVIII, p. 437-438: “În timpul domniei aceluiași (= Justinian, 528¹⁶) doi conducători ai hunilor au năvălit cu o armată mare în Scythia și Moesia; acolo erau comandanți ai armatei romane Baduarios și Iustin; aceștia au mers împotriva hunilor și dându-se o bătălie, Iustin a fost ucis în luptă. În locul lui a fost numit comandant al armatei din Moesia Constantiolus, fiul lui Florentius.

¹³ *Strategicon*, XI, 4, în special 11-15. Specificul luptelor angajate de slavi (în mlaștini, păduri și locuri stâncose) exclude folosirea calului în luptă (nu și a calului de tracțiune, pentru nelipsitele căruțe necesare “cumpărăturilor”). Or, căruțașii nu sunt “călăreți”.

¹⁴ Atât în “Războiul cu goții”, publicat în 1963 sub îngrijirea lui H. Mihăescu (prezent în bibliografie sub prescurtarea Procopius 1963), cât și în FHDR II (apărut în 1970; Procopius publicat de același editor), în text figurează numele lui Justinian, nu a lui Iustin. În FHDR II, p. 451, la nota 55, H. Mihăescu face mențiunea că în textul original figurează numele lui Iustin, iar emendația Maltretus este greșită. Situația este generatoare de confuzii, la unii autori acest episod figurând în anul 527 (primul an de domnie a lui Justinian), de ex. CORMAN 1997, p. 71.

¹⁵ Popović 1994.

¹⁶ FHDR II, p. 503, nota 2 (V. Popescu).

Hunii au mers prădând regiunile până în Thracia. Împotriva lor au ieșit comandantul Constantiolus, Godilas și comandantul armatei din Illyria, Ascum hunul, pe care împăratul Justinian îl primise în sfântul botez. Hunii au fost prinși la mijloc în luptă și mulți din ei au căzut; toată prada s-a risipit; romanii au fost învingători și au ucis pe cei doi «regi». Pe când se întorceau, au fost întâmpinați de alți huni. Fiind obosiți și prea fără puteri, comandanții romani au întors spatele. Hunii au urmărit pe comandanții romani care fugeau și i-au prins cu lațurile. Godilas și-a scos sabia, a tăiat lațul și a scăpat, pe când Constantiolus a fost trântit jos de pe cal; și Ascum a fost prins (...) Pe Ascum hunul l-au dus înapoi în țara lor împreună cu mulți alți sclavi. După aceea a fost pace în părțile Thraciei."

Aceeași relatare, cu puține diferențe, o găsim la Theophanes Confessor¹⁷, care confundă însă această invazie cu cea din 539 (v. infra). *Hunii* (probabil cutriguri) sunt aici *bulgari*, adică un etnonim obsedant pentru un autor de secol VIII. În plus, ar fi vorba despre două corpuri de armată romane distincte, unul din Moesia, sub comanda lui Iustin, al doilea din Scythia, sub comanda lui Baduarius.

La Malalas succesiunea provinciilor lovite de barbari este *Scythia > Moesia > Thracia*, ceea ce sugerează o traversare prin vadul de la Noviodunum sau prin cel de la nord de Carsium.

La Theophanes (a cărui credibilitate este însă îndoielnică și pentru a cărui detalii suplimentare nu cunoaștem sursa) primul corp de oaste care înfruntă inamicul este cel din Moesia, ceea ce sugerează un debut al atacului prin vadul de la Durostorum. Oricum, în acest caz nu există nici un dubiu asupra faptului că invadatorul provine din nordul Dunării inferioare.

Este prima oară, în această perioadă, când sunt amintite corpuri de armată distincte pentru diocesele Thraciei și Illyriei. Dezastrul armatei moesice trebuie să fi fost suficient de sever, dacă a fost chemată și armata illirică. Numărul invadatorilor, deducem, a fost substanțial, din moment ce, după o înfrângere, au fost capabili să umilească armatele reunite ale *Europei*, comandanții căzând prizonieri.

ANII 528 (?) - 530 (?)

Procopius, De Aed., IV, 7, 3; 10-14: "3. *Deci, să pornim mai întâi de aici spre locuitorii din Moesia (...) După aceea sunt de-a lungul malului Istrului (expunere din amonte în aval) trei cetăți: Saltupyrghos, Dorostolos și Sucidava. (...). De asemenea a făcut mai mare și mai întins fortul Palamatis, situat într-un loc strâmt, deși nu lângă malul fluviului. 13. În imediata apropiere de el a zidit o fortăreață nouă, Adina, pentru că barbarii sclavini stăteau mereu ascunși acolo și*

¹⁷ Cronographia 6031, p. 217, 26-29 De Boor, FHDR II, p. 599.

pândeau pe călători, făcând cu neputință trecerea prin acele locuri. 14. A mai construit și fortul Tilicion¹⁸ ...”

Procopius, De Aed., IV, 7, 16-18: “16. Acum mă voi ocupa de cele [fortificațiile] din Scythia. Aici este mai întâi fortăreața cu numele Sfântului Cyril¹⁹ (...). 17. Dincolo de ea se află din vechime o cetate numită Ulmetum. Din cauză că barbarii sclavini își făcuseră acolo loc de pândă, unde stătuseră un timp foarte îndelungat, ea fusese lăsată cu totul în părăsire și nu a mai rămas nimic din ea, decât numele. Pe aceasta a rezidit-o din temelie...”

Referitor la refacerea din temelie a cetății Ulmetum există o mărturie epigrafică²⁰, cel puțin pentru un tronson al incintei. Acțiunea de reconstrucție masivă a fortificațiilor dunărene trebuie să fi avut loc în perioada inițială a domniei lui Justinian²¹, fiindcă după izbucnirea războaielor gotice (535) resursele au căpătat altă destinație. Primii ani ai lui Justinian corespund unei perioade de criză, care debutează cu invazia cutrigurilor în Thracia, la 528, continuă cu invazia respinsă de Mundus în 530 (v. infra) și cu luptele de hărțuială conduse de Chilbudios (530-533). În episodul din 528 slavii nu sunt pomeniți, iar în epopeea lui Chilbudios - numai în secvența finală. Nu există altă mărturie despre o prezență atât de timpurie a slavilor în preajma Dunării. Propunerea de datare a prezenței slave la Ulmetum și Adina pentru 528-530 este bazată doar pe conjunctură²². În 528 armatele romane

¹⁸ *Castellum Cilicum* (Cetatea, jud. Constanța), imediat la sud de Tropaeum (Barnea A. 1991, p. 201).

¹⁹ Eponimul orașului Tropaeum (Barnea A. 1991, p. 200)

²⁰ Barnea A. 1991, p. 219.

²¹ Este doar un punct de vedere logic. Florin Curta (2001, p. 88-89, 152-153, 176) susține că reconstrucția *limes*-ului a durat circa 20 de ani, că la 554 (când Procopius terminase cartea a IV-a a „Zidirilor”) opera era aproape finalizată, ceea ce înseamnă că lucrările începuseră la aproximativ 535; principala motivație a copleșitorului program de construcție (au fost refăcute circa 600 de fortificații, adică de opt ori mai multe decât existau în partea asiatică a imperiului) a fost exact controlarea și limitarea mișcărilor imprevizibile ale slavilor.

²² Vechea presupunere (Niederle 1923, apud Nestor 1963, p. 45) că prezența slavilor la Ulmetum și Adina semnifică o primă înrădăcinare a slavilor în Balcani, în anii 60, nu se mai susține; astăzi știm (supra) că fortificațiile de la Ulmetum au constituit obiectul unei refaceri masive, confirmând pe Procopius, dar mai știm și că după invazia lui Zabergan, din 559, lucrările de refacere sunt sistate cel puțin până în primii ani ai lui Iustin II (Barnea A. 1991, p. 180). Ocuparea temporară a unor zone de la Ulmetum și Adina de către slavi, după 535 (momentul teoretic al începerii consolidării *limes*-ului) ar fi un nonsens. Datarea acestor episoade în timpul activului Chilbudios (530-533) este de asemenea puțin plauzibilă (luptele se desfășoară pe malul stâng al Dunării). Singura ipoteză plauzibilă, acum, se leagă de anii imediat anteriori numirii lui Chilbudios la comanda armatei diocezei Thracia, asigurând și motivația unor acțiuni neobișnuit de energice (romanii nu mai trecuseră armată peste Dunăre din vremea lui Valens, v. Curta 2001, p. 76).

suferiseră grave înfrângeri, care ar fi putut conduce la pierderea relativă a controlului circulației peste *limes*²³. Situația este restabilită de Mundus și Chilbudios, moment care (după 530) reconstrucția cetăților pare posibilă.

Despre invazii propriu-zise în Dobrogea de sud, respectiv acțiuni cu caracter militar, cu greu s-ar putea vorbi, interpretând textele de mai sus. Expresii de genul *stăteau ascunși și pândeau pe călători*, sau *loc de pândă*, sugerează acțiuni de brigandaj, nu de război. Faptul nu pare deloc neobișnuit în epocă, și probabil era endemic, chiar dacă izvoarele nu spun expres acest lucru (față de alte rele pe care le suferea imperiul era un subiect minor). Mundus însuși a „haiducit” prin Illyria²⁴, până s-a decis să-i fie scut.

Fortăreața Adina nu a fost identificată. Indicațiile lui Procopius sunt totuși clare: lângă granița Moesiei cu Scythia, la oarecare depărtare de țărmul Dunării²⁵. Fiind vorba despre călători - căutăm un drum, probabil cel dintre Marcianopolis la Durostorum (v. harta 2). Ulmetum, la rându-i se află pe un drum important, pe valea Casimcei, legând Tomis de Carsium. Ambele se află aproape de vaduri importante - respectiv de la Durostorum și Carsium, la circa o zi de mers. E de neimaginat, la această epocă, staționarea permanentă a piraților de uscat la locul faptei; în absența unei paze adecvate a Dunării, acțiunile de jaf puteau avea însă un caracter cvasi-sistematic. Cât despre zidurile cetății Ulmetum, este mult mai probabil că le-au stricat cutrigurii, la 528, ruinele devenind astfel romanticul adăpost al bandiților.

Ceea ce este important pentru această analiză este chiar prezența slavilor la Dunăre, la două vaduri apropiate (Carsium și Durostorum), la sfârșitul deceniului al treilea. Sugestia pe care textul o furnizează este al unor efective reduse, venite doar în recunoaștere, dacă nu chiar, pur și simplu, la jaf. Dată fiind asemănarea celor două situații - ar putea fi vorba despre un singur grup.

În fine, nu se exclude posibilitatea de a nu fi un grup de proveniență nord-dunăreană recentă, ci să fie vorba despre defecțiunea unei garnizoane romane compuse din federați slavi (câțiva ani mai târziu îi găsim în războaiele gotice).

ANUL 530: Malalas, XVIII, p. 450: *„În timpul consulatului lui Decius (= 529) s-a dat de partea romanilor Mundus, care se trăgea din neam de gepizi și era fiu de rege (...) A trimis soli la împăratul Justinian și a cerut să fie primit ca supus al imperiului său. Împăratul l-a primit împreună cu oamenii săi, l-a făcut comandant al armatei din Illyria și l-a trimis la comanda sa. Când acesta a ocupat regiunea Illyriei l-au atacat hunii cu o armată numeroasă, compusă din diferiți barbari. Mundus s-a năpustit asupra lor și i-a nimicit pe toți. A trimis la (C-pol)*

²³ Procop., De Bello..., VII, 14, 2-3 (reprodus infra) sugerează că în perioada premergătoare lui Chilbudios Dunărea fusese trecută de mai multe ori, de către barbari.

²⁴ Vezi anul 505 (supra).

²⁵ După cum este reprezentată și în harta din Barnea A. 1991, p. 291 (fig. 21).

chiar și pradă luată de la ei și pe un rege al lor. Pe urmă a fost pace în Thracia și neamurile barbare erau cuprinse de teamă"

Marc. Comes, Cronica, 530: "*Mundus, comandantul cavaleriei și infanteriei din Illyria, cel dintâi dintre toți comandanții romani a atacat pe geți, care de mult cutreierau Illyria și i-a pus pe fugă. Mai târziu, însă, tot în timpul acestor consuli, același comandant (= Mundus) a venit ca vântul în Thracia, împins de curajul său, și s-a luptat cu succes împotriva bulgarilor care jefuiau acolo. După ce a ucis cinci sute de dușmani a căzut și el în luptă"*

Mundus a murit de fapt în 536, în lupta de lângă Salonae, împotriva ostrogoților²⁶. Eroarea ne avertizează asupra faptului că nici sursele contemporane nu sunt prea sigure.

Din relatarea lui M. Comes rezultă clar că în 530 avem două acțiuni distincte, una împotriva *geților*, alta împotriva *bulgarilor*.

Oprindu-ne asupra primului episod, să subliniem precizarea că "geții" *cutreierau de mult prin Illyria*, Mundus fiind *cel dintâi roman* care i-a înfruntat cu succes. Vl. Iliescu presupune că ar fi vorba despre slavi²⁷. Nu avem însă nici un fel de știre despre acțiuni ale slavilor în Illyria, până la această dată. Ne amintim însă episodul din 517 și că am stabilit, fie și ipotetic, că "geții" sunt gepizi. Faptul că Mundus este el însuși gepid (având în subordine, fără îndoială, mulți conaționali) nu constituie o problemă. Războaiele fraticide și merceneriatul sunt obișnuite în epocă, un exemplu din acel an fiind "hunul" A(s)cum, care la 528 își înfrunta confrății din poziția de comandant roman. Mundus însuși a murit, câțiva ani mai târziu, într-o luptă contra ostrogoților, pe care îi slujise mulți ani. Generalul Chilbudios (infra) era el însuși, foarte probabil, ant sau sclavin, ceea ce nu l-a împiedecat să acționeze energic împotriva cosângenilor.

Pentru al doilea episod, Malalas vorbește despre *huni*, iar Comes despre *bulgari*. Nu este greu de dedus că este vorba despre aceiași războinici care răscoliseră Balcanii cu doi ani înainte. Relatarea lui Malalas, mai detaliată, este și mai confuză. Se spune că Mundus de-abia preluase comanda în Illyria, când *a fost atacat*, ceea ce presupune același teritoriu. Încheierea este însă că *apoi a fost pace în Thracia*, deci înainte *fusesse război în Thracia*. Evenimentele apropiate din 528 ne fac să credem că învingătorii de atunci își încercaseră norocul din nou, cu rezultate însă diferite.

Mai remarcăm în relatarea lui Malalas faptul că utilizează termenul de *huni* ca fiind, explicit, unul generic, armata acestora fiind *compusă din diferiți barbari*. Aproape că nu ar mai trebui spus, dar să punctăm că, într-adevăr, imperiile nomade reprezintă întotdeauna un conglomerat în mijlocul căruia nucleul dominant

²⁶ FHDR II, p. 369, nota 57 (Vl. Iliescu).

²⁷ FHDR II, p. 367, nota 56.

reprezintă o masă redusă. Totuși, numele acestui nucleu este cel care este menționat de izvoare.

Theophanes Confessor relatează din nou episodul, după Malalas, dar îl datează tot 11 ani mai târziu (însă la 540 Mundus era mort de mult)²⁸.

ANII 530-533 (534). *Procop., De Bello..., VII, 14, 2-7: "2. Pe acest Chilbudios, împăratul, în al patrulea an al domniei sale (= 530), îl puse comandant militar peste Thracia și-l însărcinase cu paza fluviului Istru (...); pentru că hunii, anții și sclavinii îl trecuseră de mai multe ori și pricinuiseră romanilor pagube de nesuferit. 3. Chilbudios ajunsese atât de temut de barbari, încât timp de trei ani, cât a stat acolo în acea dregătorie, nimeni nu fu în stare să treacă Istrul împotriva romanilor, ci de multe ori treceau romanii pe țărmul dimpotrivă (...) și ucideau sau luau sclavi pe barbarii de acolo. 4. Trei ani mai târziu Chilbudios trecu fluviul, ca de obicei, cu oaste puțină, iar sclavinii îl întâmpinară cu toată mulțimea. 5. Se iscă o luptă înverșunată, în care căzură mulți romani, printre care și comandantul lor Chilbudios. 6. De atunci încolo barbarii putură să treacă fluviul nestingheriți..."*

Însărcinarea expresă a comandantului armatei thracice cu paza fluviului este perfect justificată de cele două invazii, relatate de Marcellinus Comes și Ioanes Malalas, pentru cei trei ani anteriori. Enumerarea elementelor etnice introduce însă elemente de noutate. Dacă *hunii* sunt, probabil, același element generic, extrem de activ în anii anterior, Procopius introduce, la aceeași categorie, anții - ei înșiși un conglomerat de populații, conform cercetării moderne²⁹ - și sclavinii. Despre anți și sclavini nu avem însă știri în anii 20 ai secolului al VI-lea.

În cei trei ani de confruntări de o parte și de alta a fluviului, înaintea episodului final, inamicul "poterei" lui Chilbudios nu este numit. Doar în episodul final se spune că *sclavinii l-au întâmpinat cu toată mulțimea*. Sugestia (căreia autorul acestor rânduri i-a căzut la rându-i victimă o vreme) este că sclavinii au fost tot timpul acolo. Procopius nu spune însă așa ceva. Elementele care probabil erau deja implantate în Câmpia română (sau în Moldova?) puteau fi, mai degrabă, *hunii*, cei atât de des amintiți pentru anii anteriori. Faptul că Chilbudios acționa de regulă cu o trupă restrânsă relevă atât faptul că raidurile erau foarte scurte, cât și potențialul redus al adversarilor. În 533³⁰ lucrurile par să fi luat o întorsătură demnă de *istoria secretă*, de care comandantul roman evident că era străin. Oricum, nici potențialul romanilor nu era prea mare în acești ani. Epopeea lui Chilbudios se desfășoară în paralel cu un nou război cu persanii (530-532), cu "Răscoala Nika" (532) și cu campania generalului Belizarie în Africa de Nord (533-534)³¹.

²⁸ Asupra numeroaselor confuzii, inclusiv cronologice, care pândesc cititorul în opera lui Theophanes, v. Curta 2001, p. 63-64.

²⁹ Teodor D. 1993, Corman 1996, ambele studii cu ample trimiteri bibliografice.

³⁰ Brezeanu 1981 datează episodul final în 534.

³¹ BREZEANU 1981.

Este prima oară când sclavinii sunt amintiți în preajma Dunării în nume propriu³², și nu la remorca unor nomazi. Această primă mențiune nu justifică opinia că de la 530 în Câmpia Dunării de Jos ar trebui să avem *comunități slave*³³. Fără ca această ipoteză să fie exclusă, ea este departe de a fi credibilă³⁴. Aceiași slavi au întreprins numeroase expediții în imperiu, înainte de a proceda la o migrație efectivă; raidurile de jaf au fost, în același timp, tatonări ale forței adversarului, necesara lecție de geografie și acomodarea cu noul teritoriu. Să mai notăm că dacă raidurile de jaf pot fi justificate pur și simplu de lăcomie, *migrația unor comunități se produce de obicei în condiții de forță majoră*.

Interesantă este și mențiunea că, după Chilbudios, barbarii au trecut Dunărea nestingheriți. Acestea se vor fi întâmplat până în 535, când patricianul Sitta obține o victorie la Dunăre. Ar mai fi de adăugat că astfel de aprecieri sunt de multe ori, în literatura epocii, figuri retorice, ca element final al unui panegiric (*pierderea ireparabilă etc etc*)

ANUL 535. Marc. Comes, 535: "*Patricianul Sitta s-a ciocnit cu dușmanii bulgari lângă râul Istru din Moesia și a ieșit învingător*".

Aceleași elemente nomade, numite când huni, când bulgari (M. Comes este însă constant în a-i denumi *bulgari*).

Începe lungul război cu ostrogoții, prefațat de recucerirea cetății Sirmium de către Imperiu. În anul imediat următor, însă, orașul este reluat de gepizi³⁵.

Situația din Balcani este percepută de Justinian ca fiind într-adevăr gravă, din moment ce ia ample măsuri de reorganizare. În primul rând este vorba despre ridicarea episcopatului din Iustiniana Prima la rang de arhiepiscopie,

³² Exclud aici episodul Ulmetum-Adina, a cărui datare este doar presupusă (v. supra).

³³ CURTA 1998, p. 26-27. Autorul analizează structurile de comandă ale societății slave arhaice, așa cum rezultă din izvoarele scrise, apoi, fără tranziție sau explicație, analizează structura așezărilor de la Seliște (Basarabia), Soldat Ghivan și Dulceanca (Muntenia), Davideni (Moldova) și Poian (Transilvania de SE), sub perspectivă arheologică (încercând punerea în evidență a unor arii cu utilitate distinctă). Implicit aceste așezări sunt considerate ca exprimând structuri sociale și ocupaționale ale societății slave. Florin Curta nu face nici o trimitere cronologică. Accentul analizei cade pe fapte și nume de persoane din a doua jumătate a secolului al VI-lea, mai bine cunoscute. Un punct de vedere mult mai nuanțat poate fi găsit în Curta 2001 (în special capitolul 6, care reia în linii mari analiza distribuției inventarelor în așezare, ca expresie a unor structuri sociale, domeniu de cercetare care, în sine, reprezintă o binevenită „breșă” în arheologia tradițională).

³⁴ Analiza ceramicii din Câmpia Română exclude interpretarea chiar și la nivel ipotetic (v. Teodor E 2001).

³⁵ Procop, De Bello..., VII, 33, 8.

subordonându-i întreaga Illyrie (535)³⁶. În anul următor se formează questura provinciilor navale (Cipru, Caria, insulele egeene, Scythia și Moesia)³⁷. În contextul războiului italian, când grosul trupelor de uscat se aflau departe de Dunăre, împăratul încearcă să stăvilească invaziile nord-dunărene prin activizarea flotei pe Dunăre. Că situația era gravă o mărturisește un edict din 538 (sau 539)³⁸, adresat trupelor din Orient, care erau amenințate, pentru delictе financiare, cu strămutarea la nord de Dunăre.

ANUL 536. Procop., De Bello..., VII, 33, 8-9: "8. Gepizii cuprinsă și stăpâneau cetatea Sirmium și aproape toate cetățile Daciei, îndată ce împăratul Justinian le cucerise de la goți, luă sclavi pe romanii de acolo și înaintară mereu, prădând împărăția romană. 9. De aceea împăratul nu le mai plăti suma de bani pe care obișnuiau s-o plătească din vechime..."

Datarea invaziei gepide este asigurată de apropierea în timp a începutului războiului cu ostrogoții (535).

Răspunsul romanilor la ostilitatea gepizilor este o nouă colonizare a herulilor, de data aceasta în jurul orașului Singidunum³⁹. Presupun că este vorba doar de o dislocare a federațiilor de pe Sava (v. supra, anii 510-512), datorită pierderii controlului în locația anterioară.

ANUL 537. Procop., De Bello..., V, 27, 1-2: "1. Douăzeci de zile după căderea cetății Portus (...) sosiră Martinus și Valerianus, aducând 1600 de soldați călări. 2. Cei mai mulți dintre ei erau huni, sclavini și anți, care își au sălașurile dincolo de fluviul Istru, nu departe de țarm"

Scena relatată de Procopiu se petrece în Italia, în războiul cu ostrogoții, în timpul asediului Romei (536-537⁴⁰). Întăririle aduse de Martinus și Valerianus plecaseră încă din anul anterior, dar fuseseră surprinse pe drum de anotimpul neprielnic navigației și iernaseră în Etolia și Acarnania⁴¹. Armata romană târzie este un mozaic de etnii, între care am remarcat, în războaiele gotice - fără a face o statistică propriu-zisă - frecvența citărilor pentru huni, masageți, heruli, mauretani, isaurieni, armeni, traci (de ex. Cutilas sau numele tribal al bessilor), "traci" cu nume grecești și latine (deci originari din provincia Thracia), persani. Acest

³⁶ Corpus Iuris Civilis, Nov. XI. Transferul efectiv al capitalei prefecturii Illyria de la Thessalonic la Iustiniana este îndoielnic (Popović 1975, p. 447; CURTA 2001, p. 77, nota 12).

³⁷ Ioannes Lydos, Despre magistraturi, II, 29; Corpus Iuris Civilis, XLI. Măsura este considerată ca o măsură disperată de salvare de la înfometare a trupelor dunărene, prin asociere cu provincii maritime bogate (Curta 2001, p. 76-77, 185), în condițiile declinului accelerat al economiei agrare în Balcani (CURTA 2001, p. 148-149).

³⁸ Corpus Iuris Civilis, Nov. Edict XIII, Cap. XI.

³⁹ Procop., De Bello... VII, 14, 7-10; CURTA 2001, p. 78.

⁴⁰ În FHDR II, p. 437, nota 22, apare iulie 557 (foarte probabil greșeală de tipar).

⁴¹ Procopius, De Bello..., V, 24, 18-21 (Procopius 1963, p. 70-71).

contingent condus de Martinus și Valerianus este singurul în care sunt amintiți sclavinii și anții. Ponderea acestora în contingent pare scăzută⁴².

Trupele aduse de Martinus și Valerianus sunt federați de la Dunărea de Jos, dislocați din Thracia (armata din Illyria pare să fie încă dominată de elementul germanic, în primul rând heruli). Aceste trupe au fost mutate în Italia după aparenta pacificare a Dunării, prin victoria lui Sitta.

ANII 539-540. *Procop., De Bello..., II, 4,1-6: "Atunci a apărut o cometă [dec. 539]...4. Îndată o oaste mare de huni [= bulgari - nota H. Mihăescu] a trecut Istrul și s-a abătut asupra întregii Europe [= Pen. Balcanică]. Lucrul acesta se întâmplase de multe ori și mai înainte, dar nenorociri atât de mari și așa de multe la număr încă nu adusesese nimeni oamenilor din părțile acelea. Din Golful Ionic [= Marea Ionică] și până la marginile orașului Bizanț, barbarii aceștia pustiau pretutindeni toate ținuturile. 5. Ei au cucerit 32 de cetăți în Illyria și au luat cu sila cetatea Casandreea (pe care cei vechi o numeau Potideia⁴³, după cum știm) fără să fie nevoiți să lupte mai întâi la ziduri. 6. Au pus stăpânire pe avuții, au luat cu dânșii 120000 de prizonieri [= exagerare] și s-au întors cu toții acasă, fără să întâlnească nici o împotrivire din partea cuiva".*

Lamentațiile lui Procopius, că nenorocirea s-a abătut împotriva întregii Europe, pot fi dezmințite cu propriile-i cuvinte. Într-o primă secvență apare vectorul *țărutul Adriaticii > Bizanț*; în a doua secvență apare vectorul *Illyria > Casandreea*. Ambii vectori sugerează o acțiune pe culoarul Morava-Vardar. De menționat absența oricărui indiciu referitor la provinciile Moesia și Thracia, pentru a admite că atacul a debutat din bivacuul Dunării de Jos. Că jefuitorii au fost nomazi - nu este motiv de îndoială. Dar că printre beneficiarii jafului au fost și gepizii - este aproape la fel de sigur. Germanicii încep o dijmuiala pe furt, exploatând astfel excelenta poziție strategică a capitalei Sirmium. Episodul se va repeta, în următoarele două decenii, cu alți excursioniști. Nu numai că gepizii au permis pasajul peste Sava, dar au pus probabil și ghizi pentru trecătorile montane,

⁴² Procopius, *De Bello...*, VI, 26, 17-23 (Procopius 1963, p. 124-125): "...(*Valerianus*) avea printre însoțitorii săi *cătiva* din neamul sclavinilor, care se ascund de obicei sub un bolovan mic sau după un copac (...) și răpesc pe dușman. Ei au arătat totdeauna acest lucru lângă râul Istros, unde își au sălașurile." Mai greu de înțeles aprecierea lui Curta (2001, p. 78), care comentează că, din contingentul adus de Martinus și Valerianus, „majoritatea erau slavi și anți”. Procopius îi enumeră în ordinea *huni, sclavini și anți* (v. supra), sugerând că cei mai mulți erau „huni”, dar că în contingent se aflau și soldați din alte neamuri, eventual de pe teritoriul imperiului; pasajul ar trebui recitit „soldați recrutați, majoritatea, de dincolo de Istru”, ceea ce sugerează că posibilitățile de recrutare din rândul cetățenilor romani erau foarte reduse. De altfel, soldații erau „călări”, ceea ce, evident, definește grosul contingentului, fiindcă i-ar fi mai greu, unui cavalerist, să se „ascundă sub un bolovan mic”

⁴³ Peninsula Chalcidică, la SE de Salonic.

bine-cunoscute lor și probabil necunoscute nomazilor turanici. Profitul trebuie să fi fost proporțional cu serviciile...

De menționat că nu este prima apariție a *bulgarilor* la Dunărea Mijlocie (v. anul 504).

ANUL 540: Malalas, Cronog., XVIII, p. 490: "*În luna martie (...) hunii și slavii au invadat Thracia; s-au războit și au ucis mulți oameni, iar pe unii i-au prădat. Pe comandantul Sergius, fiul lui Bacchus, și pe Ederma, fiul mai mare al lui Calopodios, i-au prădat și i-au luat sclavi. Găsind spărturi în zidul Constantinopolului, au intrat acolo și au pătruns până la sfântul Stratonikos.*"

Să notăm întâi că ceea ce numește Malalas *huni* - numește Comes *bulgari*, iar la Procopius apar ambele nume. Și unii și alții par a fi cutriguri.

Cele două invazii, respectiv cea relatată de Procopius, care debutează puțin după cometa din decembrie 539, și cea relatată de Malalas, care debutează în martie 540, sunt acțiuni distincte, lovind teritorii distincte. Aceasta din urmă începe la vadurile Dunării de Jos, dar converge cu cealaltă, având ca țintă Constantinopolul.

Hunii și slavii de aici sunt același amestec belicos descris de Procopius în epopeea lui Chilbudios.

Să notăm că cele două invazii convergente, din bazinele mijlociu și inferior ale Dunării, însoțesc cronologic reluarea conflictului oriental (540-545)⁴⁴, ceea ce explică lipsa ripostei.

Ceea ce este ciudat, dacă nu inexplicabil, este cum se face că doi autori contemporani evenimentelor, referindu-se la două invazii cvasi-simultane, din teritorii adiacente, convergând spre capitală, relatează despre una - trecând-o sub tăcere pe cealaltă. Aici ceva este greșit. Fie datarea uneia dintre expediții; fie este vorba despre o singură acțiune (sau două acțiuni convergente, desfășurate simultan), cunoscută parțial de fiecare dintre martori. Această ultimă ipoteză este cea mai plauzibilă. Dacă sursele sunt rapoarte militare (ceea ce este plauzibil), atunci nu este exclus ca Procopius să fi citit raportul armatei din Illyria, iar Malalas – pe cel din Thracia; putem chiar rafina ipoteza, ținând cont de ceea ce se știe în general despre sursele celor doi autori: sursele lui Procopius se consideră în special orale (informații culese de la combatanții din Italia, înainte de 542), în acest caz de la un ofițer venit din Illyricum, care nu avea imaginea de ansamblu a operațiunilor din întreaga peninsulă; sursa cea mai probabilă a lui Malalas este considerată cronică (pierdută) a orașului Constantinople⁴⁵; această din urmă sursă de obicei se referă numai la evenimentele care au stârnit emoții în capitală, ceea ce ar explica trecerea sub tăcere a ostilităților din vestul Peninsulei Balcanice.

⁴⁴ Brezeanu 1981.

⁴⁵ Curta 2001, p. 38 pentru Procopius și p. 45 pentru Malalas.

ANUL 544-545: Procop., De Bello..., VII, 14, 7-8; 11; 31-32: "7. *Mai târziu [după moartea generalului Chilbudios] anții și sclavinii ajunseseră la neînțelegeri între ei și se încăierară (...)* 8. *În această luptă un sclavin luă ca prizonier pe un tânăr dușman, cu numele de Chilbudios (...)* În acest timp [după aceasta] *anții năvăliră în ținuturile Thraciei; ei prădară și luară ca sclavi o mulțime de romani [...prizonierul Chilbudios este vândut anților; un prizonier roman pretinde că tânărul Chilbudios este chiar generalul roman, și...].* 31. *După cum am spus, anții se adunară atunci și-l siliră pe omul acela [pseudo-generalul] să spună că e Chilbudios, comandantul armatei romane.* 32. *Îl amenințau cu pedeapsa dacă zice că nu. În timp ce la ei se petreceau toate acestea, împăratul Justinian trimise o solie la acei barbari, cerându-le să se așeze cu toții într-o cetate veche, cu numele Turris..."*

Corpus Iuris Civilis, Nov. CXX, cap. IX: "...*Îndemnăm preasfintele biserici din orașele Odessos și Tomis să înstrăineze imobile pentru răscumpărarea prizonierilor de război (...)* Dat la 2 mai în al optsprezecelea an de domnie a împăratului și stăpânului Justinian..."

Procop., De Bello..., VII, 11, 15: "*O oaste a hunilor năvăli în Illyria și luă ca sclavi femeile și copiii de acolo*"

Năvala din Illyria se produce spre sfârșitul anului⁴⁶, deci după evenimentele de la Marea Neagră. Este probabil o reeditare a expediției din 540 a bulgarilor, cu complicitate gepidă. Contextul ales era foarte favorabil unei jaf fără riscuri semnificative. În acești ani bizantinii înregistrează înfrângeri severe în Italia, în fața lui Totila⁴⁷, în condițiile în care conflictul oriental era departe de a fi stins⁴⁸.

Îndemnul lui Justinian, adresat episcopilor thracice, de a strânge bani pentru eliberarea enoriașilor, coroborat cu relatarea unei invazii ante în Thracia, cu relativ puțină vreme înainte de tratatul de pace dintre bizantini și anți, asigură datarea invaziei în primăvara anului 544. Mai mult, prin numirea episcopatelor din Odessos și Tomis, avem chiar o indicație asupra zonelor afectate de invazie (Scythia Minor).

Iarna 545-546⁴⁹. Procop., De Bello..., VII, 13, 24-25: 24. "*O mare mulțime de barbari sclavini trecuseră de curând fluviul Istru, pustiseră ținuturile de acolo și luaseră ca sclavi un număr mare de romani.* 25. *Sclavinii aceștia fură înfrunțați fără de veste de heruli și învinși împotriva așteptărilor lor..."*

⁴⁶ FHDR II, p. 439, nota 31 (H. Mihăiescu).

⁴⁷ Ostrogorsky 1969.

⁴⁸ Procop., De Bello..., VII, 9, 22-23 (PROCOPIUS 1963, p. 149).

⁴⁹ În FHDR II, p. 439, nota 32, H. Mihăiescu consideră că evenimentele au loc în anul 545. Lectura textului integral (PROCOPIUS 1963, p. 153-155) arată că ne aflăm în al unsprezecelea an al războiului gotic, la sfârșitul iernii, adică anul 546.

Lectura oferită de Fontes este derutantă, fiindcă sălașurile herulilor se află în zona orașului Singidunum. În realitate este vorba despre unități de federați care se retrăgeau, sub comanda generală a lui Belizarie, dinspre Ravenna spre Bizanț, aflându-se în momentul invaziei, oportun, în Thracia⁵⁰. Numărul herulilor nu este amintit, dar din context rezultă că ar fi mai mic de 5000 (contingentele federate de acest fel aveau mai totdeauna una la două mii). Traducerea din 1963 este explicită în a arăta numărul superior al invadatorilor, dar ușurința cu care au fost învinși demonstrează că aceștia erau mai puțin o armată și mai mult o gloată pornită pe jaf, bizuindu-se pe slăbiciunea romanilor. Slavii aflaseră, fără îndoială, că provinciile dunărene fuseseră lăsate fără apărare. Doi ani mai devreme Belizarie de-abia reușise să strângă patru mii de oșteni, din Thracia și Illyria împreună⁵¹, și aceia greu meritându-și numele⁵².

ANUL 546. *Procop, De Bello...*, VII, 33, 10-12: "10. Împăratul Iustinian dăruie longobarzilor țara [= provincia] noricilor, întăriturile din Pannonia și multe alte ținuturi, precum și foarte mulți bani. 11. Din această pricină longobarzii părăsire locurile lor strămoșești [= Slovacia, din anul 510] și se așezară dincoace [la dreapta] de fluviul Istru, nu departe de gepizi. 12. Ei prădară și luară sclavi pe dalmați și pe illyri până la hotarele Epidamnului."

Aflat într-un moment strategic greu (cu un armistițiu nesigur în Orient și în pragul dezastrului în Italia), Justinian încearcă să-și cumpere pacea, ceea ce îi reușește, dar de o manieră înfricoșătoare. Longobarzii sunt chemați ca contrapondere la puterea gepizilor la Dunărea mijlocie. Longobarzii acceptă statutul de federați, dar nu se jenează să-și rotunjească veniturile pe spinarea cetățenilor romani. Atacul a început probabil de pe Sava mijlocie, înaintând pe râul Urbas și trecătorile montane până la Salonae, de unde a coborât pe coasta dalmată, încheindu-se la Epidamn (Dyrachium, pe coasta Epirului). Aducerea longobarzilor în Pannonia avea să se demonstreze o idee catastrofală. Crunta rivalitate intergermană de 20 de ani se va încheia tragic pentru toată lumea, inclusiv pentru bizantini (care vor scăpa de gepizi în schimbul avarilor).

Un lucru asemănător se petrece, cam la același moment, spre gurile Dunării. Justinian cedează anților cetatea Turris în schimbul păcii⁵³. Turris este

⁵⁰ Procopius 1963, p. 155 (De Bello..., VII, 13, 21-26).

⁵¹ Procop., De Bello..., VII, 10, 1-3 (PROCOPIUS 1963, p. 149).

⁵² Procop., De Bello..., VII, 12, 4 (PROCOPIUS 1963, p. 153): "(Belisarie scrie lui Justinian)... am străbătut cu de-amănuntul Thracia și Illyria, am strâns numai puțini oșteni, bicisnici, fără arme în mâini și cu totul nepricepuți la lupte".

⁵³ Procop., De Bello... III, 14, 1-6, 32-33.

localizată fie la Bărboși-Galați⁵⁴, fie la Tyras (Cetatea Albă) - mai probabil⁵⁵; în ciuda înțelegerii, anții continuă să facă raiduri în imperiu⁵⁶.

ANUL 548. Procop, De Bello..., VII, 29, 1-3: "*Cam în acel timp [= începutul anului 548] o armată de sclavini trecu fluviul Istru și săvârși lucruri îngrozitoare în întreaga Illyrie, până la Epidamnum (...) 2. De data aceasta ei fură în stare să distrugă, fără nici o împotrivire, o mulțime de cetăți de acolo, care mai înainte păreau puternice (...) Conducătorii provinciei Illyriei îi urmăreau cu o armată de cincisprezece mii de oameni; dar nu îndrăzneau să se apropie prea mult de dușmani"*

Este prima campanie slavă în Illyria. Istoric, ne aflăm imediat după pierderea Romei de către bizantini, și nu atât numărul cât moralul armatei romane pare foarte scăzut. În fine, nu sunt de neimaginat complicități vinovate. Slavii nu aveau cum să ajungă în Illyria, decât trecând pe teritoriu longobard sau gepidic⁵⁷, desigur cu acordul acestora. În fine, armata illyrică era în foarte mare măsură o armată germanică (gepizi, heruli, longobarzi), așa încât pasivitatea celor 15000 de "romani" devine suspectă.

Există o variantă de traseu care pleacă din Oltenia, undeva la vest de Jiu⁵⁸ - deși nu există nici un vad important în zonă - continuă pe valea Lomului sau Timocului (aceasta ar urma un drum roman consacrat) și iese la Naissus (Niș), unde se întâlnește cu ruta firească a unei invazii în Illyria. În harta 3 baza de pornire a sclavinilor este desenată la nord de Ialomița doar pentru motivul că, arheologic, ea este greu de imaginat *la vest de Ialomița*. Un asemenea traseu are multe inconveniente și foarte puțină logică; este lung (înainte de a fi ...folositor), ia *en travers* prea multe cursuri de apă, unele importante, presupune traversarea Dunării într-un loc practic necunoscut și nepropice, are de depășit un pas strâmt, pe Timoc, ușor de apărat cu trupă puțină. În fine, nu are logică fiindcă este greu de crezut că sclavinii, după ce au ajuns în locuri civilizate, numai bune de jefuit, aleg un traseu montan imposibil. În varianta unui atac ce se lansează din barca gepidă,

⁵⁴ Madgearu 1992.

⁵⁵ Teodor D. 1995, passim.

⁵⁶ Procop, *Ist. Secretă*, 23, 6. Textul lui Procopius pare mai degrabă rău-voitor. Nu există dovezi limpezi că alianța romanilor cu anții nu a funcționat.

⁵⁷ Relatarea despre prințul longobard Ildiges (Procop., *De Bello...*, VII, 35, 19-29; Procopius 1963, p. 193) este semnificativă pentru relațiile strânse dintre slavi și lumea germanică de la Dunărea Mijlocie. Ildiges, a cărui moștenire fusese uzurpată, se refugiază la gepizi, urmat de "mulți sclavini", întreprinde un raid în nordul Italiei, în favoarea ostrogoților, apoi se refugiază în teritoriile sclavinilor (cu siguranță nu în calitate de supus). Chestiunea lămurește, odată în plus, faptul că unele comunități slave se localizau, la acest moment (548-549) la stânga Dunării mijlocii (vezi infra, "ante 550").

⁵⁸ Popović 1975, p. 609, fig. 6. Vezi Harta 3. Teza are încă aderenți (CURTA 2001, p. 84, cu bibliografie suplimentară).

de la Sirmium, traseul este de acum cel clasic, pe valea Moravei, cu ținta dintotdeauna: Thessalonicul. Că atacul sclavin nu mai ajunge acolo, ci la Epidamn - e cu totul altceva.

Faptul că sclavinii nu și-au continuat drumul - deja parcurs, înaintea lor, de gepizi și cutriguri - spre Thessalonic înseamnă totuși că armata romană a opus rezistență, în zona Scupi sau Stobi. Aceasta putea fi armata illyrică, sau chiar o rezervă constantinopolitană. Este posibil ca schimbarea de rută, spre Epidamn, să fi reprezentat manevra sclavinilor de ieșire din încercuire (*Conducătorii provinciei Illyriei îi urmăreau...*).

ante 550⁵⁹: Iordanes, Getica 33-35, despre popoarele *Scythiei*: “33. În această *Scythie* primul neam care este așezat, pornind de la apus, este al gepizilor (...) 34. În mijlocul lor [= fluviilor Tisa, Dunăre, Flutausis] se află *Dacia*, apărată de Alpii abrupti, ca de o coroană. (...) spre nord, de la izvorul *Vistulei* se află așezată pe un spațiu imens numeroasa populație a veneților. Deși numele lor variază după diferite familii și regiuni, ei poartă mai ales numele de sclavini și anți. 35. Sclavinii locuiesc de la cetatea *Noviodunum* și lacul care este denumit *Mursianus* și până la *Nistru*, iar la nord până la *Vistula*; drept orașe au păduri și mlaștini. Anții însă, care sunt cei mai viteji dintre ei, se întind de la *Nistru* la *Nipru*.”

Legătura dintre „veneți” și sclavini pare tot atât de limpede precum cea dintre goți și geți. Iordanes a folosit mai multe surse antice (probabil hărți), în care veneții (sau venetii) populau cursul superior al *Vistulei*⁶⁰. Singura legătură certă este tocmai moștenirea acestei locații geografice. Din punct de vedere arheologic, elementele de continuitate între culturile secolului al III-lea d. Chr. și a secolului al VI-lea sunt slabe, fiind reprezentate exact de culturi mai vechi ce par a fi jucat un rol secundar în etnogeneza slavilor

La câțiva ani de la înțelegerea lui Justinian cu anții, Iordanes îi plasează pe aceștia tot dincolo de *Nistru*. Arheologii pot spune că Iordanes s-a înșelat, fiindcă există situri *Penkovka* și în interfluviul Prut-*Nistru*. Da, însă în interfluviul cursurilor mijlocii și în amestec cu situri *Korceak* (sau de altă natură), situație culturală (implicit demografică) ce putea fi necunoscută lui Iordanes fără ca prin acest lucru Iordanes să se fi înșelat asupra zonelor de predominanță politică și a zonelor majore de locuire). Oricum, Iordanes nu face o hartă detaliată, ci prezintă o situație generală, în care nu încap detalii. Oricum, acest text poate justifica opinia că *Turris* este Cetatea Albă, nu Barboși.

Textul lui Iordanes a stârnit, la rândul-i, o aprigă dispută legată de identificarea cetății *Noviodunum* și a lacului *Mursianus* (la Dunărea inferioară sau

⁵⁹ *Getica* este finalizată, probabil, în 550 sau 551 (Curta 2001, p. 39). Situația prezentă din textul lui Iordanes se referă la status-quo-ul din anii ce preced scrierea.

⁶⁰ Curta 2001, p. 40-42. Termenul reapare în sursele de la mijlocul secolului al VII-lea, referitor la statul lui Samo (idem, p. 59-60).

pe Sava, în fosta provincie Savia, în Slovenia; s-a propus lacul Balaton pentru „Mursianus”, cu variante la Dunărea de Jos). De ambele părți s-au adus argumente grele⁶¹, dificil de arbitrat. Cert este că varianta panonică este în contradicție cu textul lui Procopius (supra, anul 536)⁶², scris în aceiași ani cu *Getica*, dar care se referă la o situație ceva mai timpurie, în care slavii sunt localizați *dincolo* de Dunăre, adică la stânga fluviului. Interpretarea într-un fel sau altul a textului lui Iordanes nu schimbă semnificativ concluziile acestui studiu. Fie că limitele sclavinilor se întindeau între Sava și Nistru, sau între Buzău și Nistru - zona de interes a acestui studiu (Câmpia Română) se afla, oricum, la marginile lumii slave. Asupra prezenței slave la Dunărea mijlocie vom reveni, în secvența concluzivă.

ANUL 550⁶³, primăvara. *Procop., De Bello..., VII, 38, 1-8; 23: "Cam în același timp [= la începutul anului 550] o armată de sclavini, nu mai mult de trei mii de oameni, trecu fluviul Istru fără ca nimeni să li se împotrivescă și îndată după aceea trecură fără greutate și fluviul Hebrus [= Marița] și se împărțiră în două (...) 3. Cu amândouă, însă despărțite una de alta, se încăierară comandantii armatei romane în Illyria și în Thracia, dar fură învinși, împotriva așteptării (...) 4 (...) una din cetele dușmane dădu peste Asbadus. 5 (...) el conducea trupele de călăreți care sălășluiau de multă vreme în cetatea Tzurulum din Thracia, fiind mulți și deosebit de vrednici. 6. Sclavinii îi puseră pe fugă și măcelăriră fără greutate pe cei mai mulți (...) 7. După aceste isprăvi, cele două cete prădară netulburate toate ținuturile Thraciei și ale Illyriei și cuceriră prin asediu o mulțime de cetăți, măcar că nu luptaseră mai înainte pe ziduri și nici nu cutezaseră să coboare în câmpie; căci barbarii aceștia nu încercaseră niciodată să năvălească pe teritoriul roman. 8. Se pare că nici nu trecuseră vreodată cu oastea peste râul Istru, decât de atunci de când am arătat mai sus. 9 Cei care l-au învins pe Asbadus prădară totul până la mare și cuceriră cu asalt o cetate de lângă mare cu numele Toperos [la gurile fluviului Nestos, v. Harta 3], deși avea o garnizoană cu soldați. Aceasta este cea dintâi dintre cele de pe coasta Thraciei și se află la douăsprezece zile de drum de Bizanț (...) 23. (...); și ducând cu ei zeci de mii de prizonieri se întoarseră cu toții acasă "*

⁶¹ Inițiatorul identificării localității Noviodunum, din textul lui Iordanes, cu Dernovo, Slovenia (pe Sava), este Gh. Ștefan (Ștefan 1965; de aceeași opinie BARNEA I. 1971, p. 351). S-a obiectat faptul că Dernovo și lacul Balaton (presupusă locație pentru Mursianus) sunt la distanță de circa 250 de km. (Madgearu 1997 a, p. 88); obiecția nu este validă fiindcă nici Iordanes nu afirmă că ar fi apropiate, ci doar sugerează că ambele sunt limite ale teritoriului sclavin, spre vest. Tot în favoarea ipotezei cu localizarea slavilor lângă Noviodunum-ul scythic - Barnea A. 1991, p. 187.

⁶² Dar nu și cu relatarea aceluiași Procopius despre prințul longobard Ildiges, care fuge din teritoriile părintești însoțit de sclavinii care i-au rămas credincioși, eveniment databil, de această dată, în 548 (vezi nota supra).

⁶³ Evenimentele sunt datate în 449 de către Florin Curta (2001, p. 84-85).

Acest text prezintă o mulțime de probleme. Să spunem de la început că totul este exagerat, dintr-un patos retoric datorat, probabil, sentimentului de umilință și unei de-abia mascate furii față de administrația imperială. Că 3000 de slavi ar fi putut să facă asemenea minuni - este de neacceptat. Există apoi probleme de geografie; la Hebru nu se poate ajunge *îndată după ce* s-a trecut Istrul⁶⁴; oricum, Dunărea inferioară este mai apropiată de Marița (Hebru) decât bazinul inferior al Savei⁶⁵, așa încât vom valorifica expresia *îndată după ce* concluzionând că atacul deusează prin Moesia Secunda. Dacă această interpretare este corectă atunci acesta este primul atac slav de sine stătător⁶⁶ la sudul Dunării inferioare.

Scopul final al slavilor pare să fi fost Thessalonic. Nici acum nu par să fi asediat cetatea, dar au ajuns în vecinătate, în cetatea Toperos.

Că slavii nu mai cuceriseră cetăți - e suficient să recitim cele scrise de Procopius despre evenimentele din 548⁶⁷. Mult mai interesant este comentariul *nici nu cutezaseră să coboare la câmpie*, ceea ce pare o nouă aluzie la campania din 548, petrecută în mare măsură în defilee montane.

Această hoardă slavă, oricum nu foarte mare, repurtând atâtea succese împotriva armatei romane, la câmp deschis, aneantizează legenda că slavii nu acceptau lupta la câmpie (ceea ce nu-l împiedică pe Procopius să se mai folosească de acest loc comun)⁶⁸. Sau slavii nu erau... slavi?

⁶⁴ Curta (2001, p. 37) notează că este greu de crezut că Procopius ar fi cunoscut Peninsula Balcanică altfel decât din hărți; or, pe hărțile din vremea lui, erau mai greu de apreciat distanțele reale.

⁶⁵ Vezi Harta 3.

⁶⁶ Ar fi loc de nuanțe și aici. În pasajul imediat următor, în care se povestește cum au luat sclavinii cetatea Toperos (Procop, De Bello..., VII, 38, 10-17), asediatorii apelează la tactici tipic asiatice (simulează fuga, ascunzând grosul trupelor). Chiar judecând pasajul următor, al tratamentului aplicat prinșilor (Procop, De Bello..., VII, 38, 18-22), de o cruzime atât de neobișnuită încât autorul le consideră demne de o descriere tehnică (lui Procopiu îi lipsește sintagma *tragere în țeapă*, așa că descrie pe larg procedeul), sclavinii demonstrează aceeași *școală* nomadă. Morala ar fi că, deși acționează independent, acești sclavini nu sunt nici nou veniți pe frontul Dunării de Jos, nici novici, fiind „formați” cu prilejul anterioarelor raiduri inițiate de cutriguri. De unde și succesul acțiunii.

⁶⁷ Considerat un clișeu literar, încă la modă după alți 30 de ani (Ioan din Ephes, VI, 25), deși nu mai era de mult un adevăr. Figura retorică vroia probabil să sublinieze impredictibilitatea slavilor (Curta 2001, p. 85).

⁶⁸ Acest *topos* nu va fi părăsit de scriitorii bizantini nici jumătate de secol mai târziu (v. *Strategikon* XI, 4, 15), când informația era complet desuetă. Totuși, *Strategikon* este considerat a fi una dintre sursele cele mai bine – și direct – informate despre situația de la Dunăre. Acest detaliu – un neadevăr flagrant și în deplină cunoștință de cauză – avertizează asupra credibilității scăzute a surselor bizantine, captive ale figurilor retorice și a prejudecăților.

Invazia sclavinilor se încheie cu retragerea netulburată peste Dunăre, invadatorii luând cu ei “zeci de mii de sclavi, de nu-i mai puteai număra”. Exagerarea este vădită. Un asemenea eveniment ar fi produs dublarea populației romanice de la nordul Dunării, fapt care ar fi fost imposibil a nu fi atestat arheologic, într-un fel sau altul.

ANUL 550, vara. Procop., De Bello..., VII, 40, 1-3; 7: “În timp ce Germanus [care strângea trupe pentru războiul din Italia, în vara anului 550⁶⁹] aduna oștire și o instruia în orașul Serdica în Illyria (...) o ceată de sclavini, mai mare ca niciodată, pătrunse pe teritoriul roman. Ei trecuseră fluviul Istru și ajunseseră lângă Naissus. 2. Câțiva dintre ei (...) fură prinși (...) 3. Aceia spuseră că ei veneau să asedieze și să distrugă Thessalonicul (...) 7. (...) sclavinii se temeau de el [= Germanus] și credeau că vine cu o armată foarte puternică (...). Ei renunțară de îndată să mai pornească împotriva Thessalonicului și nu mai îndrăzniră să coboare în câmpie, ci trecură pe rând peste toți munții Illyriei și ajunseră în Dalmația”

Se repetă problema strategică dezbătută pentru campania anului 548. Slavii s-ar fi putut apropia de Naissus fie dinspre Sirmium (adică din bazinul Dunării mijlocii) fie dinspre Ratiaria (adică din bazinul Dunării inferioare). Dacă într-adevăr prinșii au deconspirat țelul invaziei - înseamnă că îl și știau, iar că Thessalonicul devenise un soi de Graal al barbarilor, mai atractiv chiar decât Bizanțul. Dar că slavii din Câmpia munteană ar fi ales, deliberat, un traseu atât de greu și lung - e foarte greu de crezut. Încă și mai greu de crezut este că, la final, de teama lui Germanus, sclavinii ar fi hotărât să se depărteze atât de mult de sălașurile lor, plecând tocmai în Dalmatia, lăsând între ei și familiile lor – în cazul în care acestea ar fi existat – un dușman atât de redutabil. Soluția de jaf în Dalmația ar fi mult mai naturală pentru niște hoarde venite din Câmpia Tisei. Că este așa, o relevă un pasaj absent în Fontes⁷⁰, de unde rezultă limpede că sclavinii de la Dunărea de Jos știau perfect ce se petrece dincolo de fluviu; slavii porniți de la Dunărea mijlocie, după jaf, nu știau însă nimic, și s-au trezit în fața unui adversar mai presus de cutezanța lor.

ANII 550-551 (iarna-primăvara). Procop., De Bello..., VII, 40, 31-44: “31. Sclavinii, atât cei care se aflau mai înainte pe teritoriul imperiului, după cum am arătat mai sus, cât și alții care trecuseră fluviul Istru nu mult după aceea și se

⁶⁹ FHDR II, p. 449, notele 53-54.

⁷⁰ Procop., De Bello..., VII, 39, 18-19 (PROCOPIUS 1963, p. 199): “Cu îngăduința împăratului, (Germanos) strânse și câteva trupe de călăreți, care sălășluiau în Thracia. De asemenea o mulțime de barbari, care locuiau în preajma râului Istru, fiind ademeniți de faima lui Germanus și primind bani mulți, se amestecară cu oastea romanilor.”

uniseră cu aceștia⁷¹, cotropiră în deplină libertate imperiul roman. 32. Unii presupun că Totila i-ar fi înduplecat pe acești barbari, dându-le bani mulți, și i-ar fi trimis împotriva romanilor (...) 33 (...) barbarii aceia, împărțindu-se în trei cete, săvârșiră atrocități în toată Europa [= Peninsula]. Nu pustiau ținuturile de acolo prin năvăliri, ci iernau în ele, ca în țara lor de baștină, fără să se teamă de dușmani. 34. Mai pe urmă, împăratul Iustinian trimise împotriva lor o armată foarte însemnată, în fruntea căreia se aflau, între alții, Constantin, Aratios, Nazares, Iustin, fiul lui Germanos, și Ioan, poreclit Mâncăul. 35. Mai mare peste toți fu pus Scholasticus⁷² (...) 36. Această armată surprinse una dintre cetele barbare lângă Adrianopol, care se află în interiorul Thraciei, departe de Bizanț cale de cinci zile. 37. Barbarii nu mai puteau înainta, căci transportau o pradă imensă (...) 38 (...) Sclavinii își așezaseră lagărul pe muntele care se înalță acolo [m-ții Istrața, 1030 m., la est de Adrianopole], iar romanii în câmpie, nu prea departe de ei (...) 40. Siliți de soldații lor, comandanții angajară lupta cu adversarii. După o bătălie înverșunată, romanii fură învinși (...) 42. Barbarii luară steagul lui Constantianus (...) 43. Ei prădară în voie teritoriul numit Astice, care din vechime rămase nepustiit; în felul acesta ei prădară o regiune întinsă și ajunseră până la Zidurile Cele Lungi, care se află departe de Bizanț cale de ceva mai mult de o zi [= 65 km.]. 44. Nu mult după aceea, urmărind pe acești barbari și dând peste o ceată a lor, armata romană se încăieră pe neașteptate cu ei și-i puse pe fugă"

Este prima oară când se vorbește despre iernarea unei trupe barbare pe teritoriul imperiului. Faptul s-a petrecut la limita prefecturii Italiei, în interiorul coastei dalmate. Motivul este evident: expediționarii urmau să primească întăriri. O asemenea coordonare între trupele aflate în expediție și forțele rămase acasă pare să depășească forța organizatorică și felul anarhic de a fi al slavilor⁷³. Gepizii par să fi fost mult mai mult decât barcagii de pe Dunăre și Sava. Că Totila - regele ostrogoților - ar fi împărțit niște stimulente - este plauzibil; el nu ar fi putut însă coordona asemenea acțiuni.

Nu aflăm nimic despre noua invazie, decât punctul de plecare - jefuitorii Dalmației, cu forțe împrăștiate din teritoriile de origine - și secvența finală, cu luptele din preajma capitalei. Se pare că până la Adrianopole bizantinii nu au opus o rezistență care să merite notată. Mai știm că slavii au acționat în trei grupuri, probabil nu la distanțe mari unii de alții. Nu putem decât presupune că în drum spre Constantinopole au urmat drumul deja cunoscut, în parte, pe culoarul Morava-Ibar-

⁷¹ FHDR II, p. 451, nota 58 (H. Mihăescu): Între timp Germanos murise; sclavinii s-au retras din Dalmația spre interiorul peninsulei, unde au și rămas în iarna 550-551, primind întăriri de peste Dunăre.

⁷² FHDR, p. 451, nota 63: numărul mare de generali celebri reuniți pentru această campanie arată gravitatea neobișnuită a invaziei sclavinilor.

⁷³ Un interesant studiu pe această temă este semnat de Florin Curta (Curta 1998).

Vardar sau drumul de coastă ce leagă Dalmatia de Epir. De altfel, relieful accidentat al peninsulei lasă foarte puține variante, pentru o armată semnificativă; astfel, ar fi putut folosi drumul strategic Naissus-Serdica-Philippopolis. Nu avem însă nici o dovadă că barbarii l-ar mai fi folosit până acum⁷⁴.

ANUL 551. Procop., De Bello..., VIII, 18, 13-24: "*13. Gepizii se temeau de romani, căci erau încredințați că aceștia se vor înțelege cu longobarzii, și se gândiră să determine o parte din huni să se alieze cu ei. 14. Deci trimiseră o solie la căpeteniile cutrigurilor, care locuiesc dincoace de lacul Meotic [= Marea de Azov, deci la vest de Don] (...) 15 Aceia le trimiseră îndată 12000 de oameni, în fruntea cărora se afla, printre alții, și Chinialon (...) 16. Gepizii însă, indispuși de prezența acelor barbari în momentul acela, căci nu sosise încă timpul hotărât pentru luptă [= era în 551, numai un an după încheierea armistițiului⁷⁵] (...) îi convinse să năvălească între timp pe teritoriul împăratului (...) 17 (...) gepizii îi trecură pe huni peste fluviul Istru în țara romanilor prin regiunea lor. 18. Hunii prădară aproape toate localitățile de acolo, dar împăratul Iustinian (...) trimise la căpeteniile hunilor utiguri, care locuiesc dincolo de lacul Meotic și începu să-i dojenească (...) 24. După ce [utrigurii] trecură fluviul [= Don] se încăierară cu numeroși cutriguri care le veneau împotriva. Cum aceștia se apărau cu vitejie de năvălitori, lupta se prelungi foarte mult, dar pe urmă cutrigurii [ÎN TEXTUL GRECESC: utigurii], punând pe fugă pe potrivnici, uciseră mulți dintre ei. 25. Numai câțiva fugiră și scăpară cu viață. Iar dușmanii le luară ca sclavi copiii și femeile și se întoarseră acasă"*

Textul aduce în primul rând o binevenită identificare a *hunilor* (a se citi: cutriguri), cât și a localizării geografice a centrului de putere. În ciuda numeroaselor raiduri la Dunărea mijlocie sau inferioară, grosul populației cutrigură sălășluia, mai departe, în adâncul stepelor nord-pontice.

Jocul gepizilor la Dunărea mijlocie devine foarte clar. Fiindcă romanii i-au adus pe longobarzii în Pannonia, gepizii îi aduc pe barbari (fie ei cutriguri sau slavi) în Illyria. Operațiunea se desfășura pe segmentele fluviale controlate de gepizi. Avalanșa de invazii slave din ultimii ani (după 546, anul sosirii longobarzilor) este deci rezultatul jocului strategic între bizantini și rivalii lor goți. Bizantinii plătesc cu aceeași monedă a crimei comandate și-i aduc pe tabla de joc pe utiguri. Continuarea acestor manevre îi va face pe avari stăpâni la Dunăre.

ANII 551-552. Procop., De Bello..., VIII, 25, 1-6: "*1. O mulțime mare de sclavini năvăliră în Illyria și pricinuiră acolo grozăvii de nedescris. Atunci împăratul Iustinian trimise împotriva lor o armată în fruntea căreia se aflau,*

⁷⁴ Este cunoscut un raid cutrigur asupra orașului Philipopolis, în 550 (Procop, De Bello..., VIII, 40, 4-5; Curta 2001, p. 86). Iată că și expediția sclavină din 550 ar fi putut fi dirijată de cutriguri.

⁷⁵ Gepizii și longobarzii făcuseră un armistițiu pe doi ani, în primăvara anului 550 (Procop., De Bello..., VIII, 18, 12).

printre alții, și feciorii lui Germanus. 2. Fiind cu mult inferiori în număr dușmanilor, aceștia nu-i putură ataca, ci urmăreau neconținut pe barbari și hărțuiau pe cei rămași în urmă. 3 (...) Cu toate acestea barbarii continuau să săvârșească atrocități. 4 (...) după aceea se întoarseră acasă cu toată prada. 5. Căci romanii nu fără în stare să-i înfrunte nici măcar în timpul când treceau fluviul Istru (...); pentru că gepizii îi primeau la ei și-i treceau peste fluviu în schimbul unei plăți mari, căci de fiecare om prețul era un stater de aur"

Procop., De Bello..., VII, 25, 10: "Nu cu mult mai târziu [= primăvara 551] longobarzii cerură ajutor, potrivit înțelegerii de arme; iar împăratul Iustinian le trimise o armată⁷⁶ pentru a lua parte la luptă împotriva gepizilor, învinovățind pe gepizi că, după încheierea tratatului, trecură niște cete de sclavini, peste fluviul Istru, în dauna romanilor".

Acum știm și prețul, atât cel cerut de gepizi, cât și cel plătit apoi. Singura întrebare ar mai fi de ce nu participau gepizii, direct, la aceste acțiuni. Evident, fiindcă nu-și puteau lăsa așezările la cheremul longobarzilor.

Că Procopius are cunoștințe geografice precare – este aici evident. Pasajul nu se poate referi la Dunărea inferioară, fiindcă gepizii nu o controlau. Pentru slavii de la Dunărea de mijloc, indiferent că veneau din stânga sau din dreapta fluviului, deci din Câmpia Tisei sau din Câmpia Dunării, locul de pătrundere pe teritoriul roman nu putea fi pe segmentul dunărean în aval de Singidunum, care era foarte bine păzit, ci peste Sava, pe la Sirmium, care era controlat de gepizi. Fără îndoială că acolo percepeau gepizii taxa de trecere. Procopius ar fi trebuit să scrie deci *trecură niște cete de sclavini peste apa Savei (iar apoi peste Dunăre)*. Această confuzie (evidentă, după părerea mea), firească pentru cine nu a făcut serviciu militar în Illyricum, a provocat penibile tentative de coroborare a informației arheologice cu cea a izvorului literar⁷⁷.

ANUL 558. Prima ambasadă avară la Constantinople⁷⁸. Aflați sub presiunea triburilor tiurcice răsăritene, avarii solicită acceptarea lor pe teritoriul roman, cu titlul de federați. Sunt refuzați.

ANUL 559. Malalas XVIII, p. 490: "*În luna martie, indicțiunea al șaptelea, hunii și slavii au invadat Thracia (...). Găsind spărturi în zidul Constantinopolului, au intrat pe acolo și au pătruns până la sfântul Stratonicos*".

Agat., V, 11, 5: "*În anul acela, în care am spus că s-a abătut ciuma (...) hunii coborâră spre ținuturile dinspre miazăzi și se așezară nu departe de țărmul*

⁷⁶ FHDR II, p. 457, nota 78 (H. Mihăescu): condusă de ostrogotul Amalafred, cu ajutorul căreia longobarzii au câștigat lupta cu gepizii, în mai sau iunie 552. S-a încheiat o „pace veșnică” ce avea să dureze, totuși, 10 ani (Curta 2001, p. 87).

⁷⁷ Comșa 1974, p. 89-90, care cu o fibulă și un cercel întinde regatul gepid până la Porțile de Fier, făcând abstracție de absența așezărilor sau necropolelor gepidice în sudul Banatului.

⁷⁸ Teodor D. 1995, p. 316 și urm., Brezeanu 1981, Madgearu 1997, p. 14.

fluviului Istru. 6. În acea epocă, în toiul iernii, cursul acestui fluviu înghețase, ca de obicei (...). Atunci⁷⁹ Zabergan, căpetenia hunilor cutriguri, trecând fluviul ca pe uscat cu un număr imens de călăreți, năvăli cu foarte mare ușurință pe teritoriul roman (...), străbătu de îndată Moesia, Scythia și pătrunse în Thracia. 7. Acolo își împărți oștirea și trimise o parte în Grecia (...), iar cealaltă parte a oștirii o trimise în Chersonesul tracic"...

Agat., V, 25, 1: "Când i se citiră acestea de către interpreți [= scrisoarea primită de la Justinian comunica utigurilor că banii destinați lor erau ceruți de cutriguri], Sandilchus [= căpetenia utigurilor] turbă de furie (...) 2. Deci puse oștirea în mișcare și năvăli deodată asupra localităților dușmane; și umplând de groază pe locuitori prin atacul neașteptat, luă ca sclavi un mare număr de femei și de copii. După aceea ieși pe neașteptate în calea celor care se întorceau din Thracia, și care trecuseră de curând fluviul Istru, și, omorând pe mulți dintre ei, le luă banii ce-i promise de la împărat și toată prada. 3. Cu mare greutate cei care scăpară se înturnară la locurile lor și unindu-se cu ceilalți porniră la luptă împotriva dușmanului. În felul acesta ei continuară mult timp să se avânte unii contra altora și să sporească dușmănia între ei. 4. Într-adevăr, (...) sleindu-și puterile și unii și alții, fură distruși cu desăvârșire, astfel încât își pierdură și denumirea lor strămoșească"⁸⁰

Să începem cu nedumeririle. Este luna martie *toiul iernii*? Malalas spune că în martie a fost devastată Thracia. Invazia a început deci mai devreme, adică realmente în *toiul iernii*. În al doilea rând, ordinea provinciilor în primul text al lui Agathias este anapoda, punând la îndoială percepția corectă a spațiului geografic.

Hunii au coborât spre ținuturile de la miazăzi și s-au așezat nu departe de țarm. Deci, anterior, nu se aflau acolo. Deducția referitoare la episodul Chilbudios (supra, anii 530-533; v. și comentariile la anul 551), că prezența hunilor în proximitatea Dunării era foarte subțire, se confirmă aici.

Opiniile arheologilor sunt clare: la 559 Scythia Minor suferă prima distrugere generalizată⁸¹. De aici putem deduce că provincia s-a aflat pe direcția principală de lovitură, că invazia a început și s-a sfârșit pe acest traseu, și nu este vorba doar de acțiunile izolate ale unor grupuri răspândite după jaf.

În cronică lui Malalas apar și slavi în armata lui Zabergan, fapt confirmat și de Theophanes. Cel dintâi nu a fost însă martor ocular, precum Agathias (care nu îi menționează pe slavi), iar cel din urmă este o sursă târzie, plină de confuzii. Oricum, participarea unor elemente slave la evenimentele din 559 nu poate fi exclusă, însă jucând un rol secundar⁸².

⁷⁹ Martie 559 (FHDR II, p. 479, nota 3 - H. Mihăescu, V. Popescu).

⁸⁰ V. și Menander 3, Theoph. Conf.: (p. 234), Ioan de Antiohia 218.

⁸¹ Barnea A. 1990.

⁸² Curta 2001, p. 45-46, 63-64, 89.

Consecința războaielor fratricide ale hunilor va fi, de această dată, imediată. În următorii doi ani avarii se vor instala în proximitatea Dunării de Jos, după ce i-au supus pe utiguri⁸³ și cutriguri. Această populație intră pe partea de umbră a istoriei, fiind pomenită, de aici, doar ca forță de manevră, la ordin avar.

ANII 562-565. O perioadă cu puternice turbulențe, mișcări de populații, reșezarea zonelor de influență. Se petrec mai multe evenimente majore, respectiv a doua solie avară, solicitând lui Justinian permisiunea de așezare în Scythia Minor (neacordată), invazia bulgarilor (de la Don?)⁸⁴ în Thracia, raidul eșuat al avarilor în teritoriile francilor, și (re)așezarea avarilor la gurile Dunării, în Scythia Minor sau în vecinătatea acesteia. Evenimentele s-au derulat, probabil, în această ordine. Este greu de spus dacă aventura central-europeană a avarilor a avut drept cauză fundamentală îndemnul lui Justinian⁸⁵ sau dorința lui Baian de a dispărea din fața bulgarilor. Pe de altă parte, invazia bulgară în Thracia poate avea și semnificația unei acțiuni de represalii, fiindcă bizantinii nu dăduseră curs recomandării de a nu trata cu avarii. Există câteva aspecte neclarificate, legate de acești ani; lucrarea de față nu și-a propus să rezolve aceste lucruri (obiectivele sale sunt altele), dar sunt de făcut câteva amendamente. În legătură cu presupusa ocupare a Scythiei Minor de către avari⁸⁶, să revedem un pasaj din Menander, care pare să fi scăpat atenției:

Menan. 9: "...împăratul și-a pus în gând să așeze acest neam în ținutul herulilor (...). Dar ei [= avarii] spuneau că nu pot părăsi Scythia și lăsa să se înțeleagă că țin mult la această țară. (...) între timp comandantul Iustinus a trimis soli la Bizanț și a arătat împăratului că ar face bine să-i oprească acolo [= pe solii avari]. Căci el s-a împrietenit cu unul din soli (...) și acesta i-a mărturisit în taină că avarii una vorbesc și alta au în minte, că folosesc cuvinte cât mai cumpănite spre a-și masca viclenia și căpăta bunăvoința romanilor, măcar până trec Istrul".

Acest text anulează argumentul colegului Madgearu, conform căruia prin Scythia Menandru înțelege întotdeauna Scythia Minor⁸⁷. În Menan. 9 succesiunea este clară: avarii *nu pot părăsi Scythia* (genul de argument oriental, de refuz tactic,

⁸³ Menan., 5.

⁸⁴ E vorba, foarte probabil, despre imperiul Gök Türk, fundat în 552, întins de la Don la Marele Zid chinezesc, singurul adversar redutabil al avarilor în stepile nord-pontice (Curta 2001, p. 90, nota 59).

⁸⁵ Teodor D. 1995, p. 317-318.

⁸⁶ Madgearu 1997, p. 15-16, cu o discuție amplă asupra chestiunii, cu câteva argumente favorabile pentru ipoteza enunțată. Vezi și Theoph, a. 6050; Cronica Monemvasiei (FHDR IV, p. 21), surse care însă, după același comentator, nu prezintă informație credibilă.

⁸⁷ Faptul în sine – utilizarea vechiului nume al Schytiei pentru denominarea barbaricum-ului – nu este atât de curios și are precedente în generația anterioară (v. Iordanes, Getica 33-35 și comentariile la „ante 550”)

aplicat apoi cu atât succes în fața longobarzilor), dar îi tratează pe bizantini cu toată deferența *până trec Istrul*; adică avarii erau, deocamdată, dincolo, în *Scythia*, nu în *Scythia Minor*. Clarificarea aspectului este importantă pentru lectura, mai departe, a fragmentului Menander 27 (tratativele din 568 de la Sirmium):

Menan. 27: [vorbește khaganul Baian] "...*căci în trecerea mea din Scythia peste fluviu n-am adus nimic cu mine...*", pasaj folosit de unii istorici pentru a argumenta ocuparea Dobrogei de către avari, în perioada anterioară.

Acest pasaj din urmă poate fi acum adus și în sprijinul ipotezei discutate anterior, referitoare la identificarea lacului Mursianus cu lacul Balaton (inclusiv limita de locuire a slavilor spre vest)⁸⁸, deoarece Baian (prin pana lui Menandru, evident) înțelege prin trecerea din *Scythia peste fluviu* traversarea Dunării în segmentul Savei inferioare, în fața cetății Sirmium (sau oricum la Dunărea Mijlocie).

Nu pot fi de acord cu opinia că stăpânirea avară în Dobrogea - fie și pasageră - nu ar fi lăsat urme arheologice⁸⁹. Prezența avarilor în *Scythia Minor*, fie și pentru o perioadă scurtă, ar fi trebuit marcată, dacă nu de nivele de distrugere (măcar în câteva cetăți), atunci de niște tezaure monetare. Ceea ce nu cunosc să fie cazul. Este drept, un astfel de nivel al fi ușor de confundat cu cel datorat cutrigurilor, la 559, sau chiar cu efectele raidului bulgar din 562 (acestea din urmă însă nu au fost evidențiate, după știința mea, la această oră); arheologii din Dobrogea se raportează însă totdeauna la 559, nu la 665 sau 666. Pe baza evidenței numismatice, pentru această epocă, această diferență de 6-7 ani ar fi putut fi relevantă.

BIBLIOGRAFIE

- | | |
|---------------|--|
| *FHDR II 1970 | <u>Fontes Historiae Dacoromane</u> , II, București, 1970. |
| *FHDR IV 1982 | <u>Fontes Historiae Dacoromane</u> , IV, București, 1982. |
| *Silver 1994 | <u>Antičko srebro i Srbiji (Antique Silver from Serbia)</u> , Beograd, 1994. |
| ARICESCU 1970 | Andrei Aricescu – "Quelques précisions sur la carte de la Scythia Minor", <i>Dacia</i> , N.S. 14, 1970, 297-309. |
| BARNEA A 1990 | Alexandru Barnea – "Eine Bemerkungen zur Chronologie des Limes an der unteren Donau in spätrömischer Zeit", <i>Dacia</i> , N. S., 34, 1990, 283-290. |

⁸⁸ Altă opinie (Noviodunum ar fi cel scitic) la MADGEARU 1997 p. 176-178.

⁸⁹ MADGEARU 1997, p. 17: "...acest ipotetic popas de un an al avarilor în *Scythia Minor* nu putea lăsa urme arheologice".

- BARNEA A 1991 Al. Barnea – “La Dobroudja aux IVe-VIIe siècles n.è.”, în Al. Suceveanu, Al. Barnea - La Dobroudja romaine, București, 1991.
- BARNEA I 1971 Ion Barnea – “Dinogetia et Noviodunum, deux villes byzantines du Bas-Danube”, *RESEE*, 9, 1971, 3, 343-362.
- BREZEANU 1981 Stelian Brezeanu - O istorie a Imperiului Bizantin, București, 1981.
- CORMAN 1996 Igor Corman - L'origine ethnique des "Antes" fondée sur les découvertes archéologiques dans l'espace d'entre Prouth et Dniestr”, *ArhMold* 19, 1996, 169-190.
- CORMAN 1997 Igor Corman – “Migrațiile în teritoriul dintre Carpați și Nistru în secolele V-VII. Problema «anților»”, *Bucovina 1997, p. 67-78.
- CURTA 1998 Florin Curta – “Feasting with «Kings» in an Ancient Democracy: On the slavic Society of the Early Middle Ages (Sixth to Seventh Century A.D.)”, *EMS*, 15, 1998, 19-34.
- CURTA 2001 Florin Curta – The Making of Slavs, Cambridge, 2001
- HODDINOT 1975 R. Hoddinot - Bulgaria in Antiquity, London, 1975.
- MADGEARU 1992 Alexandru Madgearu – “The Placement of the Fortress Turris (Procopius, Bell. Goth., III.14.32-33)”, *BS*, 33, 1992, 2, 203-208.
- MADGEARU 1997 Alexandru Madgearu - Continuitate și discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII, București, 1997.
- MADGEARU 1997 Alexandru Madgearu – “About Lacus Mursianus (Jordanes, Getica, 30 and 35)”, *Byzantinoslavica* 58, 1997, 87-89.
- NESTOR 1963 Ioan Nestor – “La pénétration des slaves dans la péninsule Balkanique et la Grèce continentale”, *RESEE*, I, 1963, 1-2, 41-68.
- NIEDERLE 1923 Lubomir Niederle - Manuel de l'antiquité slave, Paris, 1923.
- OSTROGORSKY 1969 Georges Ostrogorsky - History of the Byzantine State, New Brunswick, New Jersey, 1969.
- POPOVIĆ 1975 Vladislav Popović – “Les témoins archéologiques des invasions avaro-slave dans l'Illyricum Byzantine”, *MEFRA*, 87, 1975, 1, 445-504.
- POPOVIĆ 1994 Vladislav Popović – “Decorative parts of the Costume and silver Jewelry during the Great Invasions”, în *Silver 1994, 129-135

- PROCOPIUS 1963 Procopius din Caesarea - Războiul cu gotii (ed. critică și trad. de H. Mihăescu), București, 1963.
- ȘTEFAN G 1967 Gheorghe Ștefan – “Tomis et Toméa. À propos des luttes entre Byzantins et Avars à la fin du VI^e siècle de notre ère”, *Dacia*, N. S., 11, 1967, 253-258.
- TEODOR D 1993 Dan Gh. Teodor – “Unele considerații privind originea și cultura anților”, *ArhMold*, 16, 1993, 205-213.
- TEODOR D 1995 Dan Gh. Teodor – “Partea a treia: 1. Populația autohtonă după retragerea aureliană (p.279-293); 2. populațiile migratoare...(p. 294-325); 3. Etnogeneza românească...(p. 328-355), *Istoria 1995.
- TEODOR E 2001 Eugen S. Teodor – Ceramica din Muntenia de la sfârșitul veacului al V-lea la mijlocul veacului al VII-lea, teză de doctorat, Universitatea “Al. I. Cuza” Iași, septembrie 2001; on line http://www.mnir.ro/publicat/teze/TTW/index_est.html

THE TIMELINE OF THE RAIDS ACROSS MIDDLE AND LOWER DANUBE
IN POST-HUNIC LATE ROMAN. ETHNIC AND GEOGRAPHIC ELEMENTS.
(FIRST PART, FROM 469 TO 565)

- Abstract -

Although dealing with historical written sources, this study is yet a part of an archaeological project. The main goal is to establish an archaeological expectancy for the field research. The starting point is the discontent about the sloppy reading of the ancient texts about Slavs migration epoch, both in Romanian and international literature. The progress of the archaeology and numismatics made possible a new criticism of the sources, throwing a light on well-known proto-Byzantine literature weakness: a poor geographical acknowledgement, abusive use of the rhetorical figures, old-fashioned names for new realities, ideological interferences in the historical facts interpretation, the exaggerations, etc

One of the main ideas is that the twentieth century research overestimated the Lower Danube strategic importance, as well as military events in the area, following the ancient texts, written by people that never walked out through Balcan Peninsula, that knew better the events from Lower Danube only because they were closer to the capital than Middle Danube (for details see CURTA 2001, p. 36-73). In fact, the main strategic problem of the Roman Empire was the Middle Danube, where the key-position from Lower Sava was impossible to keep, there where was

the intersection of the powerful Germanic kingdoms as Ostrogoths, Gepids, Lombards, later Avars. Other barbarians came into the area for taking advantage from Roman military weakness, as Bulgars (Cutrigurs, beginning with 502; some of them became federates in the Illyrian army latest in 505) and Slavs (latest in 548).

Here there are some events that had been re-evaluated:

The invasion from 517 of some “Getic horseman” is repositioned on Middle Danube area, as starting point, and the raiders are not Slavs, of course, but Gepids.

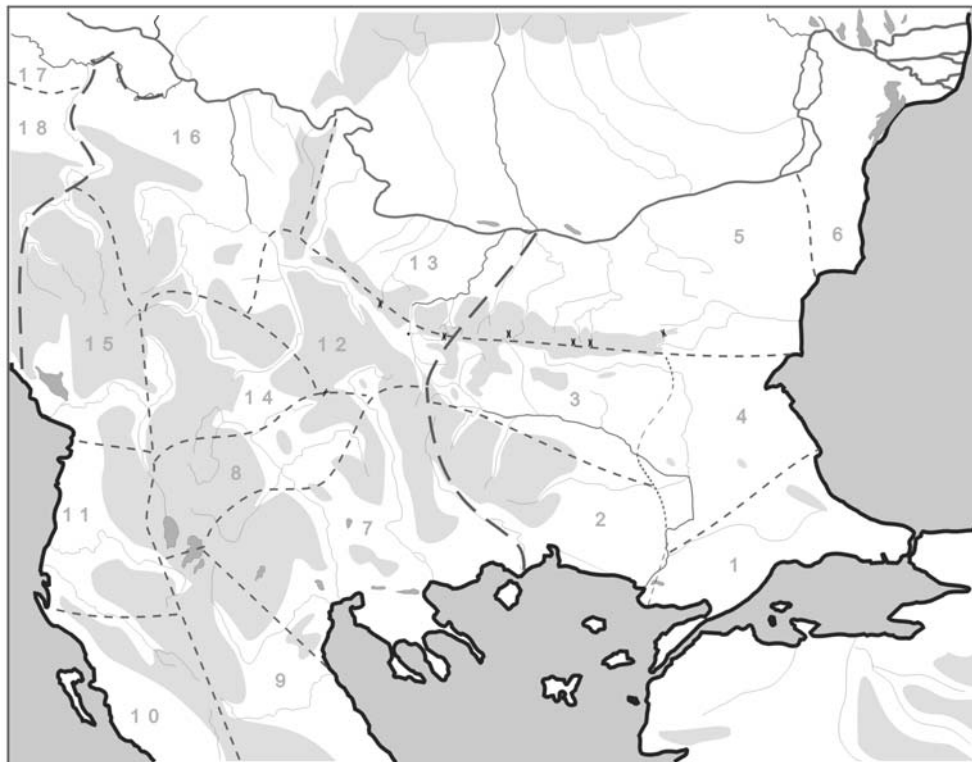
The first mention of the Slavs in the proximity of the Danube is connected with Chilbudios campaigns northern Danube, in 530-533. In this episode, the Slavs – as well as Antes tribes – seem to be nothing more than troops under Cutrigurs command. The plunders around Ulmetum and Adina fortresses seem to be more the result of the actions of defected federates than effective military actions, started northern Danube. Those events could be dated just before 530, as our best guess.

The first mention of the Slavs as independent presence, southern Danube, is for 546, in an action that hardly could be named “military”, but a mass robbery. The first significant military action, carried out apparently by independent Slav force, is marked for 550 (Procop, *De Bello...*, VII, 38, 1-8; 23; events dated from some scholars in 449). Therefore, the Slav significant implant in the neighboring of the Lower Danube couldn't be dated before 545.

Due to the dimensions of the study, it will be published in three parts; it is to expect the second part, comprising the text commentaries up to Constantinople besiege (626), and a third part, with the conclusions.

Harta 1. Peninsula Balcanică în perioada romano-bizantină.

Legenda permanentă		† ↓	victorie / înfrângere a creștinilor
	bazele de acțiune ale slavilor	SINGIDUNUM	localități în textul izvorului
	bazele de acțiune ale avarilor	TROPAEUM	localități cucerite
	acțiuni ale sclavinilor	THESSALONIC	localități asediate
	acțiuni ale avarilor	? CALVOMUNTIS	localitate neidentificată
	acțiuni ale bizantinilor	AQUE ?	referință incertă



Praefectura Italiae
DIOCEZA PANNONIA
17 - PANNONIA
18 - DALMATIA

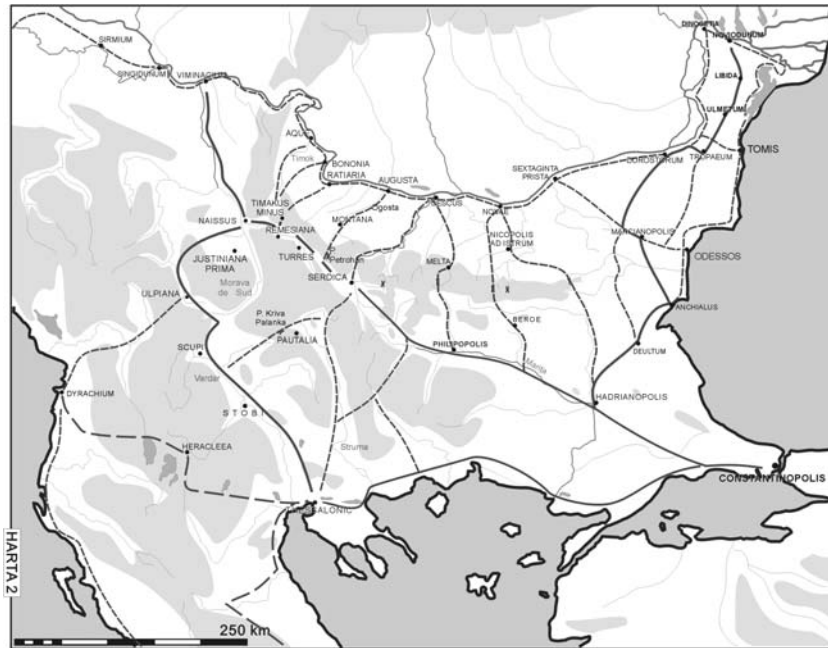
Praefectura Illyrici
DIOCEZA MACEDONIA
7 - MACEDONIA PRIMA
8 - MACEDONIA SECUNDA
9 - THESSALIA
10 - EPIRUS VETUS
11 - EPIRUS NOVUM

DIOCEZA DACIA
12 - DACIA MEDITERANEEA
13 - DACIA RIPENSIS
14 - DARDANIA
15 - PRAEVALIS
16 - MOESIA PRIMA

Praefectura Orientalis
DIOCEZA THRACIA
1 - EUROPA
2 - RHODOPA
3 - THRACIA
4 - HAEMIMONTUS
5 - MOESIA SECUNDA
6 - SCYTHIA



EPOCA ROMANĂ TÂRZIE ȘI CRONOLOGIA ATACURILOR TRANSDANUBIENE

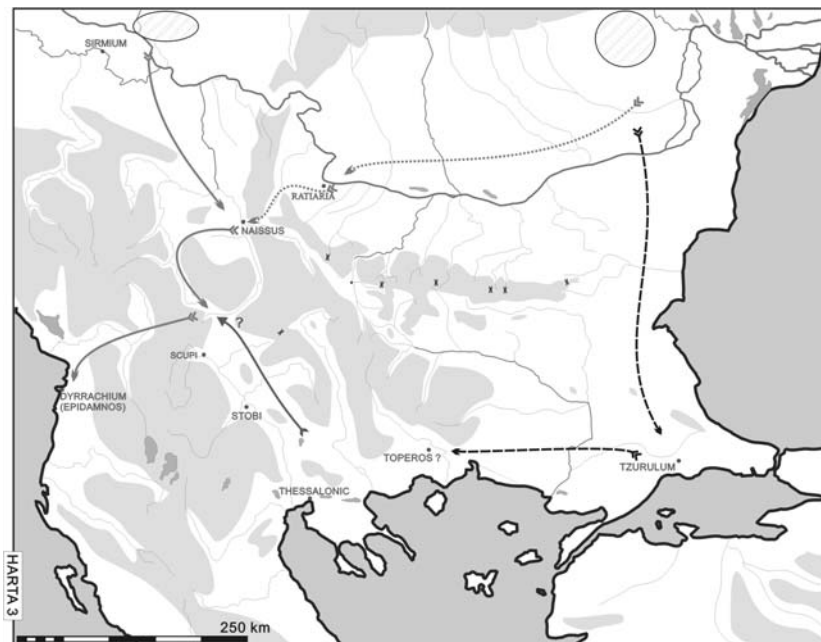


Harta 2.
Drumuri strategice în Peninsula Balcanică în perioada romano-bizantină.

— drumuri principale
- - - drumuri secundare

după POPOVIC 1975

HODDINOTT 1975
BARNEA 1991
ARICESCU 1970



Harta 3

Campania 548. Variante de acces ale sclavinilor spre Illyria

→ traseu probabil
- - - traseu alternativ

CAMPANIA 550 (primăvara)